

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych

**Sprawozdanie z działalności
Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych
oraz archiwów państwowych
w 2012 r.**

Warszawa 2013

Spis treści

WSTĘP	4
1. ZASÓB ARCHIWALNY	5
1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem	5
1.2. Zasób opracowany ogółem	5
1.3. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym	6
1.4. Zasób w toku opracowania	7
2. TECHNICZNE ZABEZPIECZENIE ZASOBU	8
2.1. Konserwacja właściwa	8
2.2. Profilaktyka konserwatorska	9
2.3. Prace intrologatorskie	9
2.4. Inne prace konserwatorskie	10
2.5. Digitalizacja i mikrofilmowanie zabezpieczające	10
3. KSZTAŁTOWANIE NARODOWEGO ZASOBU ARCHIWALNEGO	13
3.1. Kadry archiwów państwowych i NDAP w zakresie nadzoru archiwalnego	13
3.2. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego	14
3.3. Organy opiniodawcze i doradcze w zakresie nadzoru archiwalnego w ramach jednostek podległych NDAP	15
3.4. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa	16
3.5. Wartościowanie dokumentacji	17
3.5.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne	17
3.5.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji	19
3.5.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych	21
3.6. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi	22
3.6.1. Kontrole archiwalne	22
3.6.2. Zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych	24
3.6.3. Powierzanie materiałów archiwalnych	26
3.6.4. Użyczenie materiałów archiwalnych	27
3.7. Szkolenia, konsultacje, doradztwo	27
4. WYKORZYSTANIE ZASOBU ARCHIWALNEGO	29
4.1. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego	29
4.2. Użytkownicy zasobu	30
4.3. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych	32
4.4. Struktura udostępniania	38
4.5. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe	39
4.6. Reprografia (zbiory kopii i wyniki bieżącej działalności)	44
4.7. Bazy danych	46

5. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA	48
5.1. Prace organów opiniodawczo-doradczych, działających przy dyrektorach archiwów państwowych oraz udział w pracach centralnych komisji i zespołów międzyarchiwalnych	48
5.2. Zebrania naukowe	51
5.3. Udział w konferencjach naukowych	52
5.4. Udział archiwów w projektach	53
5.5. Współpraca w zakresie archiwistyki	55
5.6. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych	55
6. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA I WYDAWNICZA	57
6.1. Działalność edukacyjna i popularyzatorska prowadzona przez Internet	57
6.2. Projekty wspierane i objęte patronatem przez Naczelnego Dyrektora oraz ważniejsze wydarzenia realizowane przez archiwa państwowe w 2012 r.	57
6.3. Działalność wydawnicza	60
7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA	64
8. PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI NIEARCHIWALNEJ	67
9. LEGISLACJA	68
10. KADRY	69
10.1. Zatrudnienie według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r.	69
10.2. Wykształcenie pracowników	70
10.3. Podnoszenie kwalifikacji kadry archiwów państwowych i NDAP	71
11. FINANSE	72
11.1. Wydatki budżetowe	72
11.2. Dochody budżetowe	72
12. INWESTYCJE	74

WSTĘP

Archiwa państwowe, podległe Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych, działają na podstawie ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Sieć archiwów państwowych na koniec 2012 r. tworzyły 3 archiwa o charakterze centralnym: Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej: AGAD), Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), Narodowe Archiwum Cyfrowe (dalej: NAC) oraz 30 archiwów wraz z 43 podległymi im oddziałami zamiejscowymi i 5 ekspozyturami, których właściwość miejscowa ma zasięg regionalny. Ponadto od 2005 r. funkcjonuje Archiwum Państwowe Dokumentacji Osobowej i Płacowej w Milanówku (dalej: APDOP), obejmujące zasięgiem działania obszar całego państwa.

Z dniem 29 grudnia 2012 r. na podstawie *Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 r. w sprawie zmiany nazwy oraz określenia zakresu działania Archiwum Państwowego w Krakowie* Archiwum Państwowe w Krakowie zostało przekształcone w Archiwum Narodowe w Krakowie.

Urząd Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w 2012 r. sprawował dr hab. Władysław Stępniaak.

1. ZASÓB ARCHIWALNY

1.1. Zmiany w rozmiarze zasobu archiwalnego ogółem

Zasób archiwalny, zgromadzony w archiwach państwowych według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. obejmował ogółem:

- zespołów i zbiorów archiwalnych:	92 082
- jednostek inwentarzowych:	41 428 507
- metrów bieżących:	309 921,88

W porównaniu ze stanem na koniec 2011 r. rozmiar zasobu archiwalnego zwiększył się o 1 677 zespołów i zbiorów oraz o 788 187 jednostek o łącznym metrażu 6 160,51 mb.

Głównym czynnikiem kształtującym ogólny rozmiar zasobu archiwów państwowych było przejmowanie materiałów archiwalnych. Nabytki w roku sprawozdawczym obejmowały 667 987 j.a., 5 819,42 mb. Większość przejętych przez archiwa materiałów to dokumentacja wytworzona przez podmioty państwowe i samorządowe, której w roku sprawozdawczym przejęto łącznie 595 642 j.a., 5 275,85 mb. Na rozmiar zasobu archiwalnego znaczący wpływ miała także m.in. korekta ewidencji. W jej efekcie zasób powiększył się o 83 991 j.a, 205,32 mb.

APDOP na koniec roku sprawozdawczego przechowywało 14 577,48 mb dokumentacji niearchiwalnej, co stanowiło 1 407 990 jednostek. W roku sprawozdawczym Archiwum odnotowało nabytki dokumentacji niearchiwalnej w liczbie 208 000 jednostek o metrażu przekraczającym 1500 mb.

1.2. Zasób opracowany ogółem

Na koniec 2012 r. zasób całkowicie opracowany obejmował 11 297 807 j. inw., co stanowi 137 767,61 mb. Prawie 93% ogólnej liczby opracowanych jednostek inwentarzowych to materiały aktowe (10 463 129 j. inw.). Biorąc pod uwagę metraż, materiały aktowe stanowią ponad 98% ogólnego rozmiaru zasobu opracowanego (135 742,77 mb.). Opracowana dokumentacja techniczna obejmuje 200 845 j. inw., dokumenty pergaminowe i papierowe 135 390 j. inw., a materiały kartograficzne 213 678 j. inw. Na zasób opracowany składa się także 188 007 j. inw. fotografii, 30 682 nagrania dźwiękowe, 1877 filmów oraz 16 230 pieczęci. Ponadto zasób opracowany obejmuje także inne materiały, wśród których wymienić należy plakaty, afisze, druki ulotne, materiały ikonograficzne, medale i monety.

Biorąc pod uwagę metraż największym odsetkiem opracowanego zasobu w stosunku do całości zasobu wykazało się AGAD (96,07%), AP w Lesznie (84,12%) oraz AP w Elblągu (74,62%). Natomiast pod względem liczby jednostek

inwentarzowych największy odsetek materiałów opracowanych odnotowało AGAD (98,11%), AP w Lesznie (72,14%) oraz AP w Kielcach (68,86%).

W stosunku do 2011 r. rozmiar zasobu opracowanego zwiększył się o ponad 950 mb, 100 000 j. inw. W związku z uchwałami Komisji Metodycznych uznających za nieopracowane materiały dotychczas kwalifikowane jako opracowane oraz podejmowanymi pracami w zakresie reinwentaryzacji, a także korektami ewidencji wynikającymi z przeprowadzanego skontrum, wzrost rozmiaru zasobu opracowanego nie stanowi odzwierciedlenia wszystkich prac związanych z opracowaniem zasobu wykonanych w okresie sprawozdawczym.

1.3. Opracowanie zasobu archiwalnego w roku sprawozdawczym

W 2012 r. zakończono opracowanie 110 085 j. inw. (925,74 mb.). Inwentarze zespołów opracowanych zostały zatwierdzone przez komisje metodyczne. Wśród opracowanych zespołów większość stanowiły materiały wytworzone po II wojnie światowej przez: urzędy, zakłady przemysłowe, szkoły, związki zawodowe, stowarzyszenia, towarzystwa, instancje partyjne, w tym Komitety Wojewódzkie PZPR w Olsztynie i Opolu. Wśród opracowanych zespołów były również akta XIX-wiecznych sądów obwodowych i powiatowych oraz urzędów katastralnych, akta rodzin i dóbr z terenu Opolszczyzny. Akta ze zbiorów i archiwów prywatnych opracowywano m.in. w AP w Kielcach, Lesznie i Lublinie. Niektóre archiwa prowadziły prace nad zbiorami fotografii – obok NAC, także AP m.st. Warszawy czy AP w Opolu. Dokumentacja kartograficzna była opracowywana np. w AP w Siedlcach i w AP w Opolu. Coraz powszechniejsze było tworzenie zaawansowanych pomocy wyszukiwawczych, w tym indeksów osobowych i geograficznych, czemu sprzyjają systemy informatyczne stosowane w procesie opracowania np. w AGAD zindeksowano Zbiór załączników do ksiąg metrykalnych różnych wyznań.

Liczba materiałów zinwentaryzowanych w 2012 r. wyniosła 1 014 216 j. inw. (4 099,23 mb.). Wśród nich sporą część stanowiły akta metrykalne i stanu cywilnego, co było związane z rozpoczętym procesem digitalizacji i udostępniania kopii cyfrowych tych materiałów. Ponadto APDOP zewidencjonowało 188 j. inw. (2,24 mb.) akt kat. A (m.in. spuścizny pochodzące z darów od osób fizycznych) oraz 149 720 j. (2038 mb.) dokumentacji kat. B.

15 archiwów wykazało 100% zewidencjonowania przechowywanych materiałów archiwalnych. Na koniec 2012 r. ewidencja zasobu archiwów państwowych obejmowała 92 082 zespołów (zbiorów) – 41 428 507 jednostek archiwalnych (309 921,88 mb.). Zespoły niezewidencjonowane częściowo lub całkowicie stanowiły 0,5% ogólnej liczby zespołów. Ich metraż stanowił 2% ogólnego metrażu i 36% ogółu przechowywanych jednostek. Na wysoki ogólny odsetek niezewidencjonowanych jednostek wpłynął w znaczącym stopniu niski wskaźnik

zewidencjonowania zbiorów fotografii z zasobu NAC (zewidencjonowane 1 664 735 j.a. z 15 587 620 j.a. ogółem). W pozostałych archiwach przeciętnie 96% jednostek było zewidencjonowanych. W stosunku do 2011 r. liczba zewidencjonowanych zespołów (zbiorów) wzrosła o 1,2% (o 1140 zespołów), natomiast liczba zewidencjonowanych jednostek zwiększyła się o 0,87% (o 233 202 jednostek). W trakcie prac ewidencyjnych wyłaniane były nowe zespoły, w niektórych przypadkach od razu opracowywane.

Uzupełnienie i korekta ewidencji zasobu archiwów państwowych stanowiła jeden z priorytetów działalności archiwalnej na lata 2010-2012. Celem priorytetu było dążenie do pełnego udokumentowania stanu zasobu archiwalnego, tzn. zewidencjonowania tej części zasobu, która dotychczas nie była ujęta w środkach ewidencyjnych, albo była ujęta w sposób sumaryczny.

1.4. Zasób w toku opracowania

Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. w trakcie opracowania znajdowało się 236 zespołów. Są to m. in. Zbiór dokumentów papierowych i pergaminowych w zasobie AP w Przemysłu, akta miast, sądów, instytucji samorządowych, np. Sejmiku Samorządowego Województwa Chełmskiego, Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, rad narodowych, a także dokumentacja hipotek, np. w Radzynie Podlaskim. Istotne są prowadzone prace nad archiwami prywatnymi, których celem jest rozpoznanie ich zawartości, nadanie właściwego układu i opisanie w systemie informatycznym.

2. TECHNICZNE ZABEZPIECZENIE ZASOBU

Zasób archiwów państwowych poddawany jest zabiegom z zakresu konserwacji właściwej i masowej oraz przedsięwzięciom profilaktycznym. W archiwach państwowych działają cztery pracownie konserwacji masowej dysponujące technologią odkwaszania papieru w urządzeniu C900, 12 pracowni konserwacji tradycyjnej oraz kilka pracowni zabezpieczania archiwaliów o charakterze introligatorsko-renowatorskim.

Ponadto w sieci archiwów funkcjonuje Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów, zajmujące się poza pracami związanymi z konserwacją właściwą, a także działalnością naukowo – badawczą w zakresie opracowania metod konserwacji materiałów archiwalnych i praktycznego ich zastosowania w archiwach państwowych oraz w zakresie przechowywania zasobu archiwalnego na potrzeby całej państwowej sieci archiwalnej.

2.1. Konserwacja właściwa i masowa

Materiały archiwalne przechowywane w archiwach państwowych w 2012 r. poddawane były zabiegom indywidualnym, wśród których wymienić należy: czyszczenie mechaniczne (195 950 kart), sklejanie i podklejanie przedarc, pęknięć (136 178 kart), prostowanie (122 370 kart), kąpiele wodne lub w rozpuszczalnikach i usuwanie przebarwień (64 123 karty), uzupełnianie ubytków (61 912 kart) oraz regenerację struktury papieru (32 879 kart). Podejmowano też działania służące reperacji lub rekonstrukcji opraw oraz bloków ksiąg i poszytów. Dezynfekcji indywidualnej poddano 7 679 kart.

Masowe zabiegi konserwatorskie polegały przede wszystkim na odkwaszaniu papieru oraz dezynfekcji w komorach próżniowych. Dezynfekcji poddano łącznie 2 734,58 mb materiałów archiwalnych. Wśród archiwów, które zdezynfekowały największą ilość dokumentacji wymienić należy: APDOP (1 573,37 mb), AP w Bydgoszczy (557 mb), AP m.st. Warszawy (209,25 mb) oraz AP w Katowicach (172,78 mb). Ponadto AP w Gdańsku przeprowadziło odkażenie w komorze próżniowej 326 089 kart akt własnych i przekazywanych z jednostek organizacyjnych nadzorowanych przez Archiwum. W czterech Pracowniach Masowego Odkwaszania pracom poddano łącznie 506 389 kart. Największą liczbę materiałów poddano odkwaszaniu w AP w Katowicach (odkwaszanie masowe – 182 381 kart), w AAN (117 446,15 kart) oraz AP w Gdańsku (107 936 kart). Ustalono zasady współpracy pomiędzy Pracowniami Masowego Odkwaszania a poszczególnymi archiwami, by odkwaszaniem objąć zasób z różnych archiwów.

W roku sprawozdawczym Naczelny Dyrektor przeznaczył środki na poprawę wyposażenia pracowni konserwatorskich. Za kwotę 424 200,00 zł 25 archiwów

zakupiło – stosownie do potrzeb – specjalistyczny sprzęt do konserwacji właściwej, m.in. odkurzacze z filtrem HEPA, elektrody do pH-metrów, lampy z lupą i lampy UV, a także komputery, niezbędne oprogramowanie, drukarki, skanery, aparaty fotograficzne. Pozwala to na znaczącą poprawę wyposażenia poszczególnych pracowni, a tym samym na zwiększenie zakresu wykonywanych prac. Jednocześnie należy stwierdzić, iż potrzeby w zakresie konserwacji materiałów archiwalnych znacznie przekraczają możliwości realizacyjne archiwów państwowych, przede wszystkim ze względu na ograniczenia kadrowe i finansowe.

2.2. Profilaktyka konserwatorska

Archiwa państwowe podejmowały także działania profilaktyczne, mające na celu zapewnienie materiałom archiwalnym optymalnych warunków przechowywania oraz zapobieżenie ich degradacji. Wśród nich wymienić należy odkurzanie akt, któremu to zabiegowi poddano 41 564,80 mb akt, a także 123 517 fotografii z zasobu NAC. Istotnym przedsięwzięciem profilaktycznym było także umieszczanie materiałów archiwalnych w pudłach i teczkach z tektury bezkwasowej. Ogółem zabezpieczono w ten sposób 11 544,14 mb materiałów archiwalnych. Szczególnym zainteresowaniem objęto archiwa, które w 2013 r. przeprowadzają się do nowych obiektów. Otrzymały one dodatkowe środki na opakowania ochronne. Ponadto stworzono wszystkim archiwom wkraczającym w proces inwestycji możliwość wypożyczenia z Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów sprzętu do czyszczenia dokumentów co usprawni i przyspieszy proces odkurzania akt.

Podejmowano również działania związane z kontrolą warunków przechowywania zasobu w magazynach, w tym rejestrowanie, kontrolowanie i analizowanie parametrów temperatury i wilgotności względnej powietrza. Przeprowadzano też kontrole i przeglądy stanu zachowania wybranych akt, wymieniano pudła, teuczki i obwoluty oraz typowano obiekty do restauracji, konserwacji zabezpieczającej oraz do konserwacji ratunkowej.

2.3. Prace introligatorskie

W ramach prac introligatorskich wykonano 17 331 kopert, 15 458 obwolut, 10 563 pudła archiwalne, 3 530 teczek tekturowych oraz 2 373 oprawy książkowe. Ponadto przeprowadzano laminowanie, bindowanie, bigowanie, sklejanie i oprawę akt luźnych.

2.4. Inne prace konserwatorskie

Pracownia mikrobiologiczna Centralnego Laboratorium Konserwacji Archiwaliów (dalej: CLKA) wykonała ekspertyzy oceniające stan skażenia biologicznego pojedynczych ksiąg, poszytów, zbiorów obiektów, pomieszczeń magazynowych i powietrza z oddziałów AGAD oraz innych archiwów państwowych. Przeprowadzono także kompleksowe badania czystości zasobów w archiwach przygotowujących się do przeprowadzki (AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Zielonej Górze, AP w Radomiu) do nowych budynków. Wykazały one konieczność dezynfekcji części dokumentacji.

Łącznie wykonano 50 ekspertyz, 167 badań czystości mikrobiologicznej powietrza oraz 325 hodowli mikrobiologicznych oceniających skażenie biologiczne zbiorów i pomieszczeń.

Podjęmowano również inicjatywy mające na celu przybliżenie zagadnień konserwacji archiwaliów i podnoszenie umiejętności pracowników archiwów państwowych oraz pracowników innych instytucji, którzy w swojej pracy mają styczność z zagadnieniami konserwacji archiwaliów. CLKA prowadziło pokazy, szkolenia i wizyty studyjne, wśród których wymienić należy m.in. jednodniowe szkolenie dla konserwatorów z CLKA, AAN i Centralnej Biblioteki Wojskowej w dziedzinie wykrywania i neutralizacji jonów żelaza, szkolenie z podstaw ochrony zasobu archiwalnego dla pracowników wszystkich oddziałów AP m.st. Warszawy czy organizację warsztatów z wykonywania kopii i odlewów pieczęci woskowych dla konserwatorów CLKA. AP w Lublinie przeprowadziło wewnętrzne szkolenia dla pracowników Archiwum z zakresu profilaktyki i zabezpieczania materiałów archiwalnych.

Archiwa angażowały się także w prowadzenie praktyk dla studentów, podczas których poruszane były zagadnienia konserwacji archiwaliów. AP w Lublinie prowadziło zajęcia dydaktyczne z zakresu profilaktyki i zabezpieczania materiałów archiwalnych dla studentów UMCS. AP w Piotrkowie Trybunalskim współpracowało z Zakładem Konserwacji Papieru i Skóry UMK w zakresie organizacji zajęć wprowadzających studentów w problematykę archiwalną, a także z Zakładem Historii i Archiwistyki IHiA UMK w ramach zajęć ze słuchaczami PSA „Przechowywanie i ochrona zasobu archiwalnego”.

2.5. Digitalizacja i mikrofilmowanie zabezpieczające

W 2012 r. prowadzono zintensyfikowane prace nad digitalizacją zasobu archiwów państwowych zgodnie z obowiązującą *Strategią Archiwów Państwowych na lata 2010-2020*. Obejmowały one zarówno skanowanie oryginałów, jak również mikrofilmów. Głównym kryterium kwalifikowania zespołów (zbiorów) archiwalnych do zdigitalizowania było ich częste wykorzystywanie oraz szczególna

wartość historyczna. Znaczną część digitalizowanych materiałów archiwalnych stanowiły akta stanu cywilnego rejestracji świeckiej i wyznaniowej, wykorzystywanych w rozwijających się badaniach genealogicznych.

Działalność ta prowadzona była przez archiwa państwowe zarówno we własnym zakresie, jak również odbywała się w ramach „Programu digitalizacji materiałów archiwalnych z zasobów archiwów polskich i zagranicznych w 2012 r.” oraz uczestnictwa w Programie Wieloletnim Kultura+.

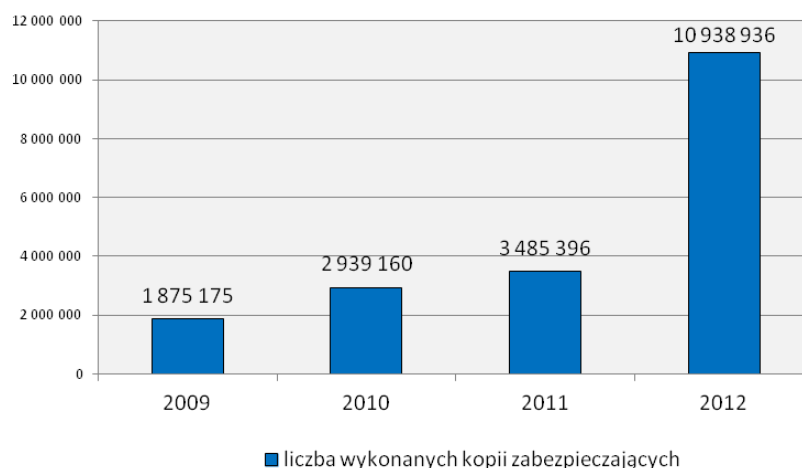
Program digitalizacji przewidywał sporządzanie kopii zabezpieczających przez usługodawców zewnętrznych. W 2012 r. na wykonanie kopii zabezpieczających w skali całej sieci archiwów państwowych wydatkowano 2 172 178 zł. Efektem prac było uzyskanie 2 365 478 skanów z oryginałów oraz 4 791 000 skanów z mikrofilmów.

Uczestnictwo części archiwów państwowych w Programie Wieloletnim Kultura+ zaowocowało pozyskaniem przez nie środków na doposażenie funkcjonujących w tych archiwach pracowni digitalizacji. Uruchomiono także pracownię digitalizacji w AP w Siedlcach. Ponadto ze środków PW Kultura+ finansowano także sporządzanie kopii cyfrowych materiałów archiwalnych w stworzonych pracowniach digitalizacji. W 2012 r. w ramach programu wykonano ponad 1,2 mln skanów. Łączne nakłady poniesione na zadania realizowane w ramach programu wyniosły 3 051 821 zł.

W 2012 r. archiwa państwowe uzyskały kopie zabezpieczające zasobu w postaci skanów (10 479 684), a także fotografii cyfrowych (314 304). Ponadto NAC, AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Koszalinie oraz AP w Szczecinie digitalizowały również nagrania.

Ponad trzykrotny wzrost liczby wykonanych skanów w stosunku do 2011 r. jest m.in. efektem przyznania archiwom państwowym dodatkowych środków na digitalizację. Stawia to archiwa państwowe w czołówce polskich instytucji nie tylko digitalizujących materiały archiwalne, ale i upowszechniających je w Internecie, co znacząco przyczynia się do zwiększenia dostępności materiałów archiwalnych dla użytkowników. Wśród realizowanych projektów wyróżniała się digitalizacja tzw. zabużańskich ksiąg metrykalnych z zasobu Archiwum Głównego Akt Dawnych oraz dokumentacji Rządu Polskiego na Wychodźstwie z zasobu Archiwum Akt Nowych.

Wykres nr 1. Kopie zabezpieczające zasobu wykonane w archiwach państwowych w latach 2009-2012

Łącznie archiwa państwowe dysponują ponad 23 milionami skanów. Na koniec 2012 r. w Internecie prezentowano 8 537 595 skanów. Publikowane są one przede wszystkim na szukajwarchiwach.pl, stronach internetowych archiwów państwowych, a także na stronach bibliotek cyfrowych.

Digitalizacja zasobu stanowiła także jeden z priorytetów działalności archiwalnej na lata 2010-2012. Miał on na celu zabezpieczenie zasobu oraz zwiększenie jego dostępności dla użytkowników. W okresie 2010-2012 archiwa państwowe pozyskały ponad 17 mln skanów, wykonanych bezpośrednio z oryginalnych materiałów archiwalnych, jak również z wykonanych w przeszłości mikrofilmów zabezpieczających, z czego ponad 63%, stanowiły skany z akt stanu cywilnego. W latach 2010-2011 zbiory skanów powiększały się rocznie o ok. 3 mln. W 2012 r. liczba ta, włącznie ze skanami dla użytkowników, przekroczyła 11 mln. Zdigitalizowano także ponad 98 000 minut nagrań. Łączny rozmiar skanów i zdigitalizowanych nagrań w systemach informatycznych wyniósł 404,5 TB.

Wraz z systematycznym rozwijaniem procesu digitalizacji w archiwach państwowych w 2012 r. kontynuowano także mikrofilmowanie zabezpieczające. Podjęto również działania organizacyjne by przyspieszyć obróbkę napływających mikrofilmów oraz przekazywanie ich do poszczególnych archiwów.

Archiwa państwowe współpracują ze środowiskami genealogicznymi w zakresie wykonywania zdjęć z zasobów archiwów, a następnie ich publikacji w Internecie. Współdziałanie to systematycznie się rozwija, a jego efektem są miliony cyfrowych kopii materiałów archiwalnych na stronach genealogicznych. Współpraca ze środowiskami genealogów obejmuje także indeksację ksiąg stanu cywilnego z zasobu archiwów państwowych. Celem tych działań jest usprawnienie udostępniania zasobu i prezentacja danych w rozległych sieciach informatycznych.

3. KSZTAŁTOWANIE NARODOWEGO ZASOBU ARCHIWALNEGO

Rok 2012 był kolejnym rokiem dużego zaangażowania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w proces modernizacji zarządzania dokumentacją w państwie, w szczególności w budowanie e-administracji. Przejawiało się ono przede wszystkim udziałem w pracach Komitetu Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji, znaczną aktywnością w procesie stanowienia prawa, dużą liczbą opiniowanych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, a także masowym udzielaniem konsultacji i instruktaży oraz udziałem w konferencjach naukowych i szkoleniowych.

3.1. Kadry archiwów państwowych i NDAP w zakresie nadzoru archiwalnego

Zadania z zakresu kształtowania narodowego zasobu archiwalnego realizowane były w ramach 140 etatów na 1.526 etatów ogółem, co stanowi 9% etatów poświęconych tej działalności. Etaty te przewidziane są w 32 archiwach państwowych, podległych Naczelnemu Dyrektorowi i w samej Naczelnej Dyrekcji. Warto odnotować, że w stosunku do lat poprzednich następuje powolny wzrost zaangażowania etatowych pracowników w działania z zakresu kształtowania zasobów archiwalnych, ale jest to wynikiem przesuwania pracowników od realizacji innych zadań archiwalnych, a nie wzmocnieniem etatowym. Wynika to przede wszystkim ze wzrostu liczby spraw, w szczególności w zakresie uzgadniania przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz wyrażania zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej.

W roku sprawozdawczym kontynuowano w Naczelnej Dyrekcji, w ramach działań podejmowanych na rzecz realizacji *Strategii Archiwów Państwowych na lata 2010-2020*, program podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników archiwów państwowych, odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu nadzoru archiwalnego. W sumie zorganizowano 3 spotkania szkoleniowe, w których wzięło udział **215 osób**:

- 1) w dn. 15 maja na temat przykładowych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, wypracowanych przez zespół do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych – udział **75 osób**;
- 2) w dn. 11-13 lipca pt. „Postępowanie ze specyficznymi rodzajami dokumentacji współczesnej” – udział **65 osób**;
- 3) w dniach 21-23 listopada na temat aktualnych zagadnień w nadzorze archiwalnym, przejmowania elektronicznych materiałów archiwalnych oraz

projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla archiwów państwowych – udział **75 osób**.

Kontynuowano także prowadzenie dla archiwistów państwowych specjalnej strony internetowej z aktualnościami z zakresu nadzoru archiwalnego (strona zabezpieczona hasłem).

Pracownicy archiwów państwowych i NDAP podnosili swoje kwalifikacje także na szkoleniach zewnętrznych oraz poprzez udział w konferencjach szkoleniowych.

3.2. Przepisy metodyczne w zakresie nadzoru archiwalnego

W 2012 r. kontynuowany był program stopniowej nowelizacji przepisów metodycznych w zakresie sposobu wykonywania nadzoru archiwalnego. Uregulowano kompleksowo zasady i tryb działania Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji, precyzując kompetencje CKAOD w sprawach z zakresu kształtowania zasobów archiwalnych oraz gromadzenia materiałów archiwalnych.

Po raz pierwszy w historii archiwów państwowych ustalono zasady ich współpracy z archiwami podmiotów ze sfery ewidencjonowanego niepaństwowego.

Wśród aktów normatywnych dotyczących szeroko rozumianej problematyki kształtowania zasobów archiwalnych należy także wymienić, wprowadzone w 2012 r., nowe przepisy kancelaryjne i archiwalne dla archiwów państwowych, w których dopuszczono i uregulowano działanie systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją.

Nadal też, jak w latach poprzednich, podejmowano w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych na bieżąco działania w zakresie przygotowywania wyjaśnień oraz wytycznych dla archiwów państwowych w sprawach z zakresu nadzoru archiwalnego, m.in.:

- opracowano i rozpowszechniono materiały pomocnicze stanowiące wybór aktów prawnych z zakresu prawa archiwalnego,
- przygotowano ujednolicone teksty podstawowych aktów normatywnych z zakresu nadzoru archiwalnego,
- poinformowano o wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie z zakresu ustalania jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne,
- monitorowano i interweniowano w sprawach poruszanych na posiedzeniach komisji archiwalnej oceny dokumentacji,

- zajęto stanowisko w sprawie archiwów wielozakładowych, procedury wyrażania zgody generalnej, obsługi archiwów zakładowych przez inny podmiot, właściwości w zakresie upoważnień do kontroli.

3.3. Organy opiniodawcze i doradcze w zakresie nadzoru archiwalnego w ramach jednostek podległych NDAP

Najważniejszym organem opiniodawczo-doradczym Naczelnego Dyrektora w zakresie kształtowania narodowego zasobu archiwalnego jest **Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji (CKAOD)**. W 2012 r. przeprowadzono kompleksowe zmiany w zakresie i trybie jej działania oraz powołano nowy skład na 5-letnią kadencję.

CKAOD w nowym składzie zebrała się trzykrotnie na jednodniowych posiedzeniach, w trakcie których:

- przyjęła „Program działania Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji kadencji 2012-2016”, który następnie został zatwierdzony przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych,
- rozpatrzyła 18 wniosków w sprawie dokonanego wartościowania dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych,
- wyraziła opinię w zakresie wartościowania dokumentacji egzaminacyjnej z tzw. „próby losowej” w okręgowych komisjach egzaminacyjnych.

Członkowie CKAOD przeprowadzili także dwie ekspertyzy dokumentacji proponowanej do brakowania.

W roku sprawozdawczym swoją aktywność zaznaczyły również, powołane w archiwach państwowych, **komisje archiwalnej oceny dokumentacji (KAOD)**. W sumie w całej Polsce działały 24 KAOD, które obradowały w ramach 64 posiedzeń. Podejmowały one uchwały o charakterze opiniodawczo-doradczym w zakresie zagadnień dotyczących wartościowania dokumentacji, ustalenia nowych podmiotów jako wytwórców materiałów archiwalnych, zasadności przejmowania danej dokumentacji jako materiałów archiwalnych do archiwum państwowego, czy też opiniowania planów kontroli archiwalnych.

W 2012 r. działały dwa zespoły robocze, powołane przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych celem wsparcia działań w zakresie kształtowania zasobów archiwalnych. Liczyły one w sumie **21** członków:

- Zespół do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych – **6** posiedzeń;

- Zespół do analizy systemowej procesów w zakresie realizacji zadań kształtowania państwowego zasobu archiwalnego oraz przygotowania założeń do systemu teleinformatycznego „Nadzór” – 3 posiedzenia.

3.4. Archiwa państwowe wobec informatyzacji działalności państwa

Ulegająca przyspieszeniu, zwłaszcza po utworzeniu Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, informatyzacja kolejnych obszarów aktywności państwa i jego instytucji, wymagała także od Naczelnego Dyrektora i archiwów państwowych zdefiniowania swojej roli oraz podjęcia działań, by w przyszłości móc zabezpieczyć elektroniczną część archiwalnego dziedzictwa narodowego. Działania w tym zakresie podejmowane były w kilku obszarach:

- doradczym:

Przedstawiciele Naczelnego Dyrektora brali udział w pracach takich organów, jak: Komitet Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji, Rada Informatyzacji, Grupa Robocza Ministerstwa Sprawiedliwości do spraw archiwizacji dokumentów elektronicznych w postępowaniu sądowym, czy Grupa Robocza Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji do spraw nowelizacji rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r.

Przedstawiciele archiwów państwowych, jak i NDAP czynnie uczestniczyli w konferencjach, czy szkoleniach poświęconych problematyce dokumentu elektronicznego oraz systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją. Często też podejmowali się samodzielnego zorganizowania tego typu wydarzeń. Warto tu wymienić cykl szkoleń dla administracji centralnej, zorganizowany przez NDAP, w którym wzięło udział 351 osób.

Wsparcie doradcze przejawiało się także w dużej liczbie konsultacji w różnej formie (pisemnej, osobistej, telefonicznej), do których zaliczyć należy także porady metodyczne dostępne on-line na stronie www.archiwa.gov.pl.

- legislacyjnym:

W tym obszarze szczególnie ważne były sprawy opiniowania projektów aktów prawnych dotyczących szeroko rozumianej problematyki dokumentu elektronicznego, zarówno w ramach konsultacji społecznych, uzgodnień międzyresortowych, czy w ramach prac Komitetu Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji. Łącznie wyrażono ok. 100 opinii.

Mówiąc o obszarze legislacyjnym nie można zapominać o zaangażowaniu archiwów państwowych i NDAP w proces zatwierdzania (uzgadniania) przepisów kancelaryjnych i archiwalnych. Jednym z powodów podejmowania przez podmioty publiczne działań w zakresie zmiany tych przepisów była chęć uregulowania sposobu postępowania z dokumentem elektronicznym oraz wdrażanie systemu

elektronicznego zarządzania dokumentacją. Wiodącą rolę w sposobie uregulowania powyższych kwestii miały właśnie archiwa państwowe i NDAP.

– **nadzorczym:**

Rok sprawozdawczy był ostatnim rokiem realizacji jednego z priorytetów, jakim było przygotowanie archiwów państwowych do nadzoru nad dokumentacją w postaci elektronicznej oraz zarządzania materiałami archiwalnymi w postaci elektronicznej. W jego ramach podejmowano różne czynności, takie jak kontrole, ekspertyzy, konsultacje, których celem było rozpoznanie sytuacji w podmiotach publicznych w zakresie używanych narzędzi informatycznych wspierających realizację zadań statutowych, jak i wdrażania elektronicznego zarządzania dokumentacją. Wpłynęło to zarówno na podniesienie poziomu wiedzy samych archiwistów państwowych, ale także pozwoliło przedstawicielom podmiotów publicznych zauważyć rolę archiwów państwowych w procesie zarządzania dokumentacją elektroniczną.

– **wewnętrznym:**

W tym zakresie szczególne istotne były trzy działania: kontynuowanie szkoleń dla archiwistów państwowych z zakresu postępowania z dokumentem elektronicznym i przejmowania elektronicznych materiałów archiwalnych, uruchomienie do działań testowych systemu Archiwum Dokumentów Elektronicznych oraz pilotażowe wdrożenie w Archiwum Państwowym w Olsztynie systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją.

3.5. Wartościowanie dokumentacji

Określone w polskiej archiwistyce zasady selekcji dokumentacji i wyłaniania materiałów archiwalnych do wieczystego zachowania opierają się na dwóch zasadach: wyborze instytucji, których dokumentację należy bezwzględnie zachować oraz na selekcji samej dokumentacji w tych instytucjach.

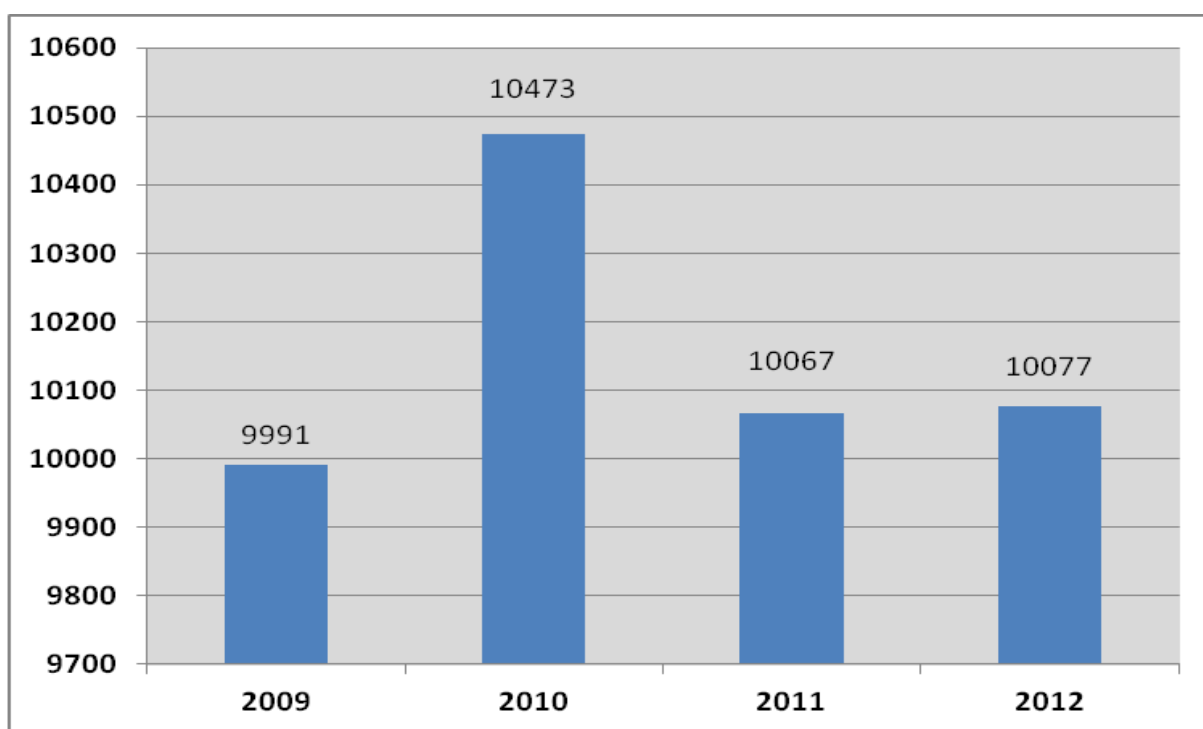
3.5.1. Ustalanie państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych jako wytwarzających materiały archiwalne

Naczelny Dyrektor oraz dyrektorzy archiwów państwowych mają ustawowo zagwarantowane prawo ustalania, które z działających państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych wytwarzają materiały archiwalne, wchodzące do państwowego zasobu archiwalnego.

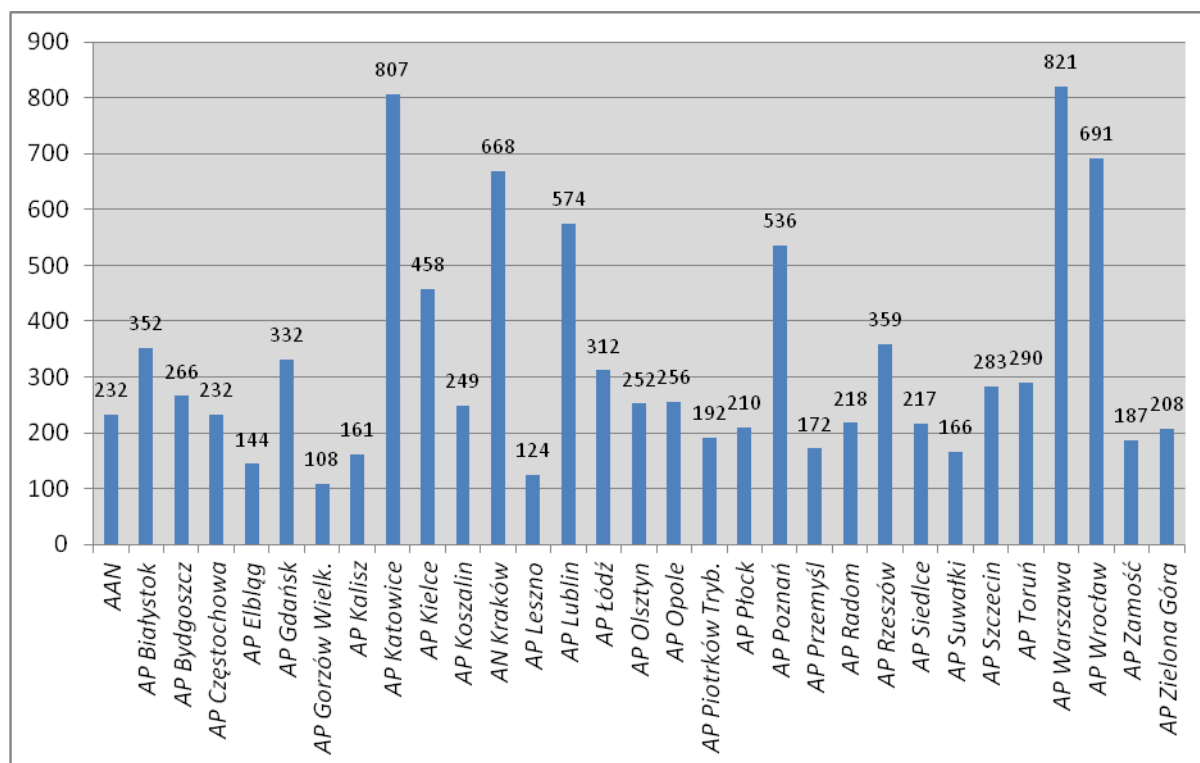
W roku sprawozdawczym ustalono **103** nowe jednostki organizacyjne. Wykreślono natomiast **82** instytucje. Przyczynami wykreśleń były likwidacja lub upadłość podmiotu, jego przekształcenie, połączenie z inną instytucją, podział na dwie nowe instytucje lub też utrata statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej.

Na koniec 2012 r. 31 archiwów państwowych w ramach 133 etatów nadzorowało bezpośrednio **10.077** jednostek organizacyjnych zarówno państwowych, jak i samorządowych, z ogólnej liczby **83.962** takich instytucji. Stanowi to więc prawie **12%** tej ogólnej liczby. Średnio na jeden etat działalności z zakresu nadzoru archiwalnego przypada **76** instytucji. W stosunku do lat poprzednich widoczna jest stała tendencja wzrostu w zakresie ilości jednostek organizacyjnych pozostających pod nadzorem archiwów państwowych. Wyjątkiem jest tu relacja roku 2011 i 2010. Wynikało to z kompleksowej korekty danych dokonanej przez AP we Wrocławiu.

Wykres nr 2. Zmiany w liczbie jednostek nadzorowanych przez archiwa państwowe w latach 2009-2012

Wykres nr 3. Liczba jednostek nadzorowanych przez poszczególne archiwa państwowe w 2012 r.

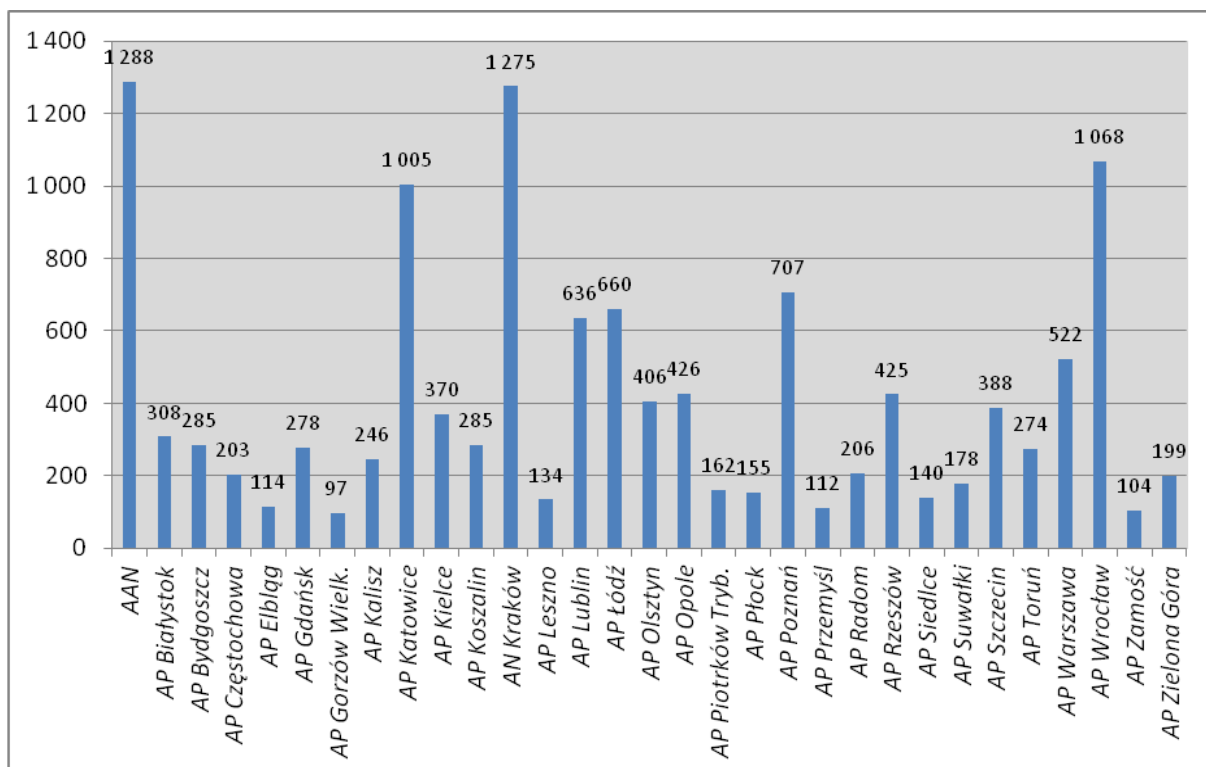
Powyższe dane wynikają z prowadzonej przez archiwa państwowe ewidencji jednostek nadzorowanych w formie bazy danych „Nadzór”.

3.5.2. Wyrażanie zgody na zniszczenie dokumentacji

Żadna państwowa i samorządowa jednostka organizacyjna nie może samodzielnie zdecydować o zniszczeniu jakiejkolwiek dokumentacji. Zgodnie z prawem wymagana jest w tym celu zgoda bądź Naczelnego Dyrektora (zgoda generalna) bądź dyrektora właściwego archiwum państwowego (zgoda jednorazowa).

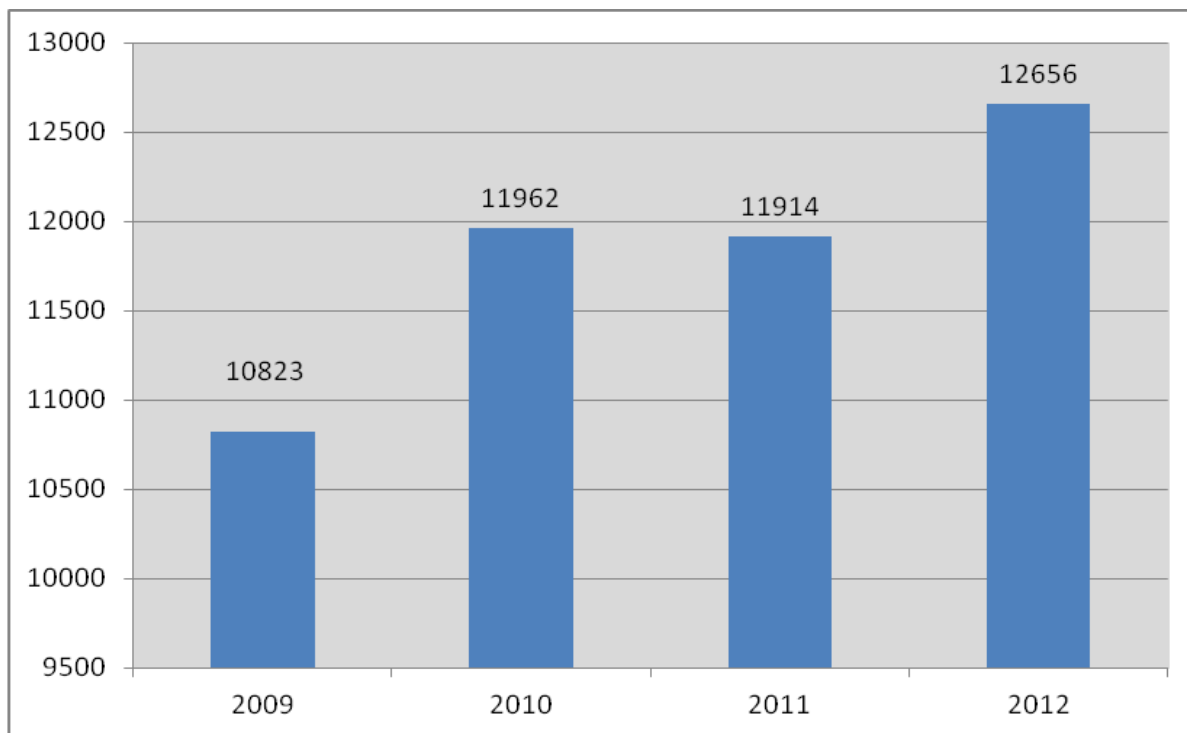
W roku sprawozdawczym Naczelny Dyktor udzielił **29** zgód generalnych na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej. Natomiast dyrektorzy archiwów państwowych w ramach swoich uprawnień wyrazili **12.656** zgód jednorazowych na zniszczenie prawie **333** kmb dokumentacji.

Wykres nr 4. Liczba wyrażonych w 2012 r. przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej.

W tym zakresie widoczna jest także utrzymująca się stała tendencja wzrostowa, przy pewnej stabilizacji w 2011 r., spowodowanej dużym wysiłkiem archiwów państwowych w zakresie obsługi dużej liczby spraw dotyczących zatwierdzania przepisów kancelaryjnych i archiwalnych:

Wykres nr 5. Zmiany w liczbie wyrażonych przez archiwa państwowe zgód na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w latach 2009-2012.

Powyższe działania poprzedzone były szczegółowymi postępowaniami wyjaśniającymi, w trakcie których wielokrotnie przedstawiciele archiwów państwowych wydłużali czas przechowywania dokumentacji ze względu na znaczenie dowodowo-prawne i praktyczne. Przeprowadzali też skomplikowane i długotrwałe ekspertyzy archiwalne – w sumie **1.288** ekspertyz wyłącznie z zakresu brakowania dokumentacji na łączną ilość **2.100** ekspertyz. W trakcie ekspertyz archiwiści państwowi, dokonując oceny sposobu wartościowania dokumentacji, wyłaniali szereg materiałów archiwalnych.

Godnym odnotowania jest także fakt, że również w 2012 r. podmioty ze sfery prywatnej zwracały się do archiwów państwowych z wnioskiem o zaopiniowanie sposobu wartościowania dokumentacji. W sumie archiwa państwowe wyraziły **563** opinii w sprawach zniszczenia ponad **15 kmb** dokumentacji.

3.5.3. Brakowanie dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych

Po drugiej wojnie światowej archiwa państwowe zabezpieczając porzuconą dokumentację, jak i dokumentację likwidowanych jednostek organizacyjnych, przejmowały ją do własnych zasobów bez dokonywania oceny jej wartości archiwalnej. Obecnie, przy intensyfikacji prac, zmierzających do zestandaryzowanego zewidencjonowania i opracowania dokumentacji, przechowywanej w ich zasobach, dokonują jej wartościowania celem ustalenia jaka jej część rzeczywiście stanowi dokumentację o wartości historycznej (tj. materiały archiwalne). Z tego względu czasami wszczynana jest procedura tzw. brakowania dokumentacji z własnego zasobu. Procedura powyższa kontrolowana jest w pełni

przez Naczelnego Dyrektora, który za każdym razem dodatkowo zasięga opinii CKAOD. W 2012 r. rozpatrzono w sumie 18 wniosków w tym zakresie, a pozytywnie zaopiniowano 13 z nich na zniszczenie 0,87 mb dokumentacji.

3.6. Zarządzanie zasobami archiwalnymi poza archiwami państwowymi

Mając w swoich zasobach prawie 310 kmb materiałów archiwalnych, jednostki bezpośrednio podległe Naczelnemu Dyrektorowi, nadzorują równocześnie prawie 476 kmb materiałów archiwalnych w całej Polsce. Nadzór ten realizowany jest poprzez kontrole archiwalne, zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych oraz poprzez wyrażanie – w różnym trybie – zgody na pozostawianie tych zasobów poza magazynami archiwów państwowych.

W 2012 r. dodatkowo finalizowany był trzyletni cykl realizacji priorytetów, wyznaczonych w działalności archiwów państwowych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. W zakresie nadzoru nad zarządzaniem dokumentacją oraz kształtowania zasobów archiwalnych wyznaczono dwa priorytety:

- 1) przygotowanie archiwów państwowych do nadzoru nad dokumentacją w postaci elektronicznej oraz zarządzania materiałami archiwalnymi w postaci elektronicznej;
- 2) oszacowanie tzw. nawisu archiwalnego.

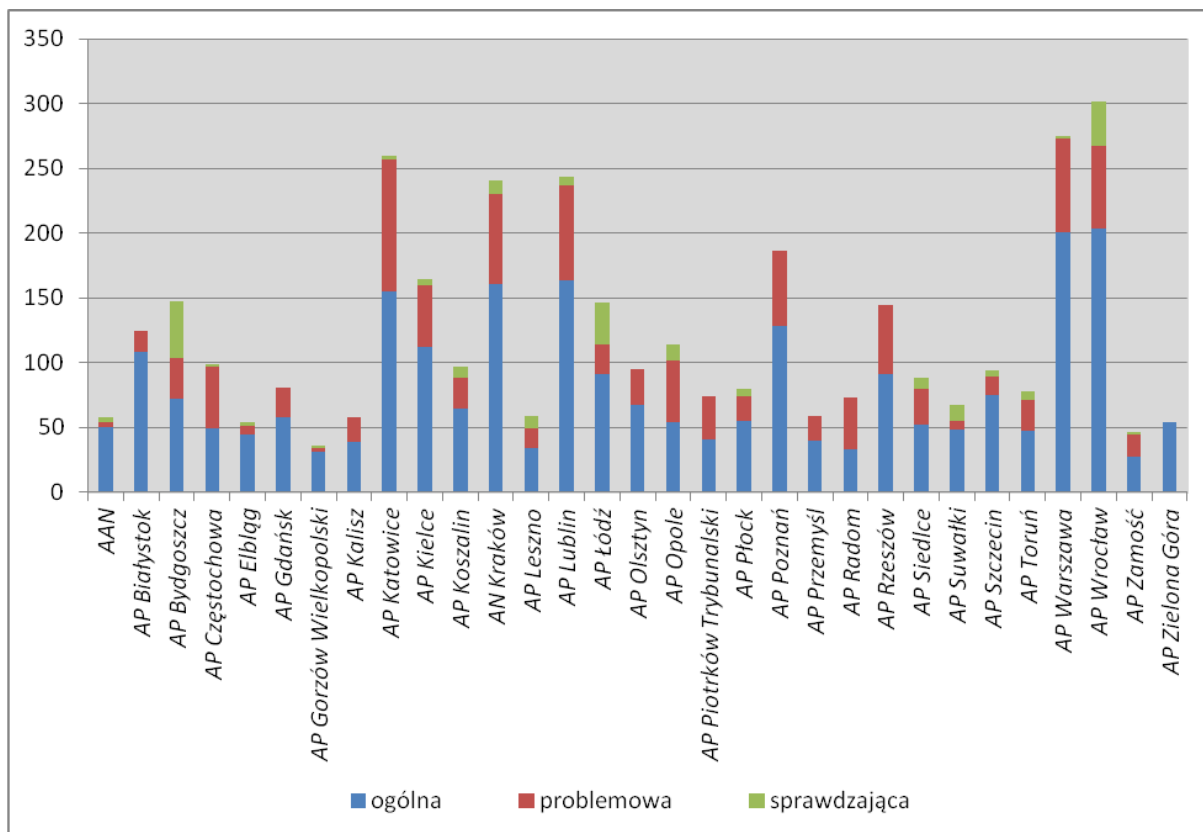
Realizacja ww. priorytetów dokonywana była w ramach czynności nadzorczych, podejmowanych przez archiwa państwowe, a monitorowana była w systemie półrocznym.

W 2012 r. kontynuowano także realizację *Strategii Archiwów Państwowych na lata 2010-2020*.

3.6.1. Kontrole archiwalne

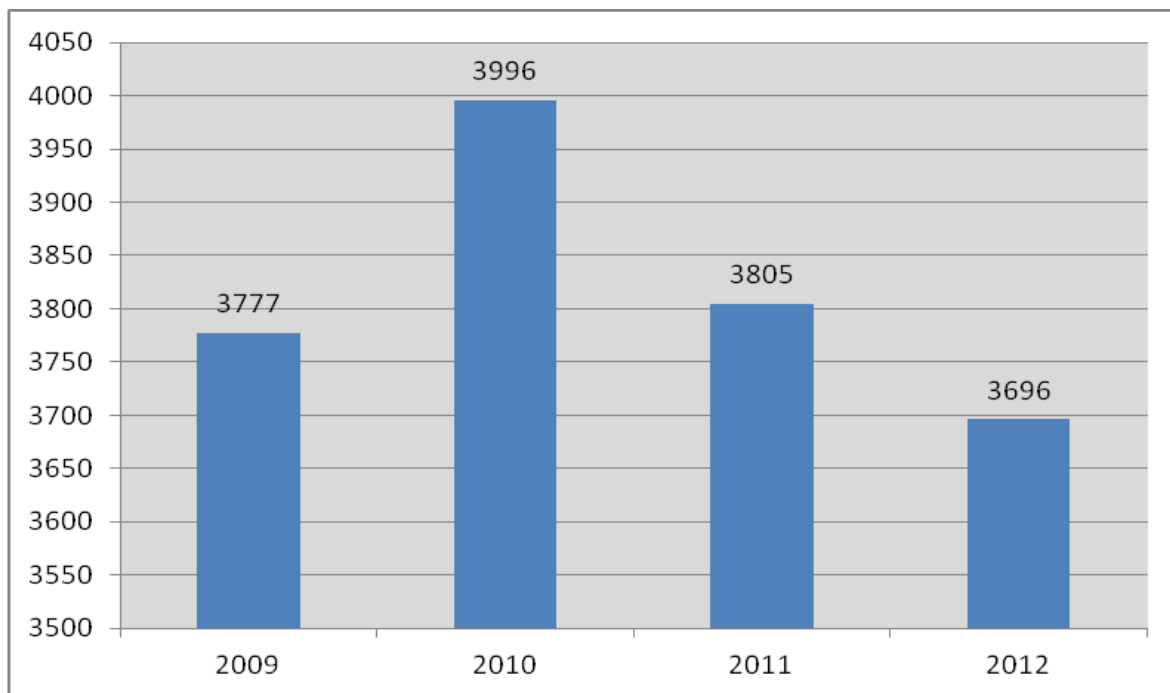
W 2012 roku archiwa państwowe przeprowadziły łącznie **3.696** kontroli, z czego 2.447 kontroli miało charakter ogólny, 1030 – problemowy, a 219 – sprawdzający.

Wykres nr 6. Liczba kontroli archiwalnych przeprowadzonych przez poszczególne archiwa państwowe w 2012 r.

Ze względu na brak wzmocnienia kadrowego tej sfery aktywności archiwów państwowych, pomimo wyraźnego dążenia do systematycznego realizowania czynności kontrolnych, w związku z pojawieniem się w latach 2011-2012 w skali masowej innego zadania (zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych) nastąpiło zachwianie w tendencji wzrostowej w tym zakresie:

Wykres nr 7. Zmiany w liczbie przeprowadzonych przez archiwa państwowe kontroli archiwalnych w latach 2009-2012

3.6.2. Zatwierdzanie przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych

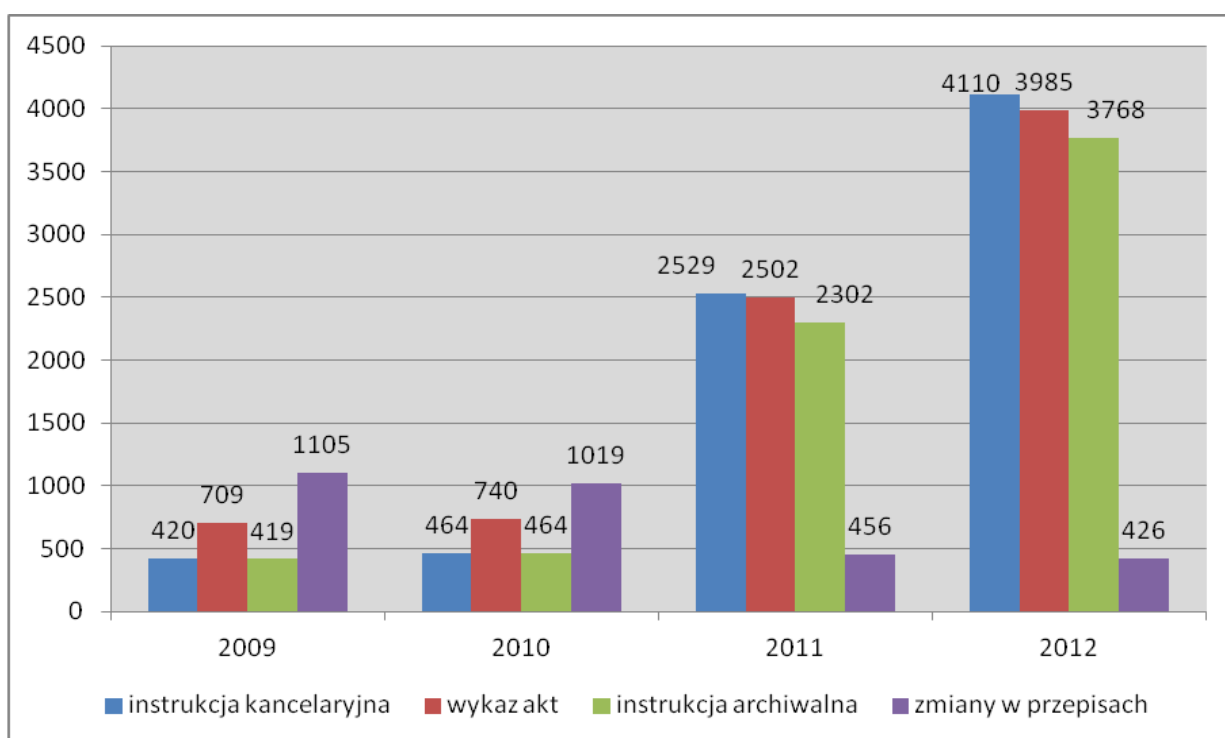
Począwszy od 2011 r. nastąpiła diametralna zmiana w zakresie realizacji tego zadania przez archiwa państwowe. Przyczyniło się do tego wydanie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz. U. Nr 14, poz. 67 i Nr 27, poz. 140). W wyniku uchylecia dotychczasowych przepisów kancelaryjnych dla administracji samorządowej okazało się, że większość samorządowych jednostek organizacyjnych korzystała z tych przepisów, choć nie miała do tego podstaw ani prawnych ani metodycznych. W ten sposób w 2011 r. oraz w 2012 r. do archiwów państwowych napłynęła ogromna liczba normatywów do zatwierdzenia. Prognozy, że do czasu nowelizacji ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach zjawisko to będzie się utrzymywało, sprawdziły się. Rok 2012 jest rekordowym rokiem w zakresie zatwierdzonych (uzgodnionych) przepisów. Niestety archiwa państwowe w tym zakresie nie mogły liczyć na wsparcie poprzez wzmocnienie etatowe. Podobną tendencję coraz większego zainteresowania jednostek organizacyjnych uregulowaniem w odpowiedni sposób procesu zarządzania dokumentacją, w tym przede wszystkim dokumentacją elektroniczną, widać w centralnej administracji rządowej. Z ważniejszych spraw w tym zakresie warto wymienić uzgodnienia prowadzone z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, czy Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które jako jedyne ministerstwo wprowadziło z dniem 1 stycznia 2013 r. system elektronicznego zarządzania dokumentacją w postaci

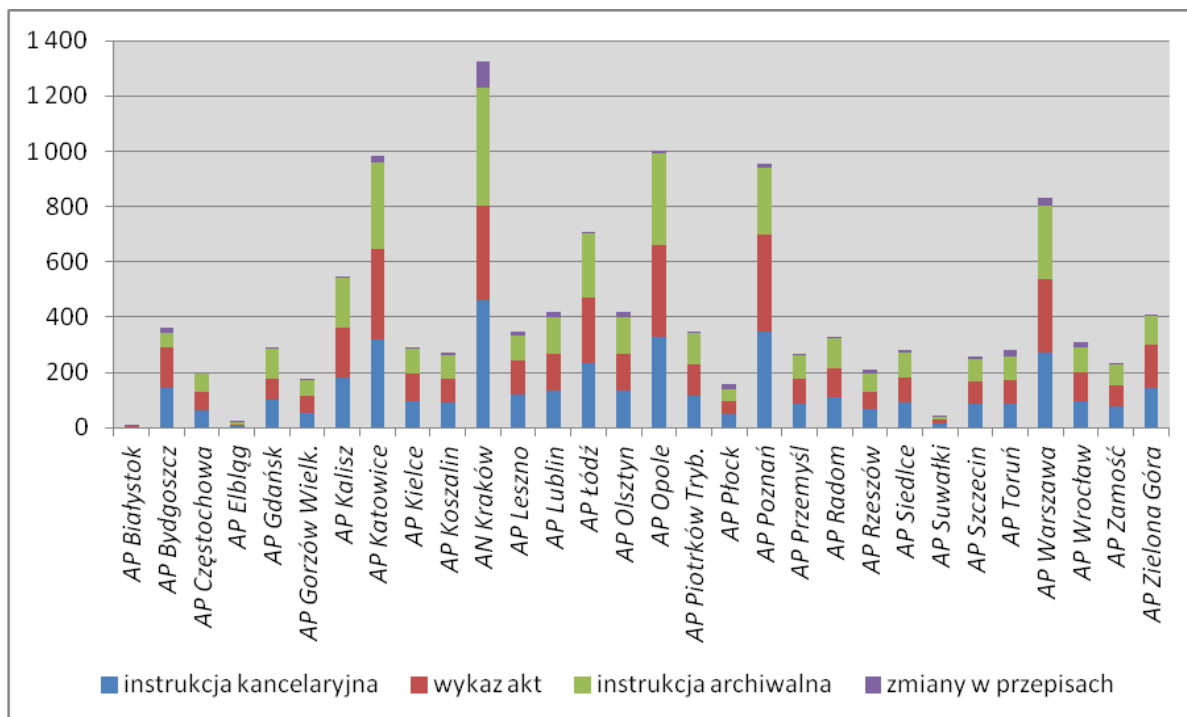
cyfrowej. Zmianie uległy także przepisy kancelaryjne i archiwalne archiwów państwowych.

W 2012 roku jednostki podległe Naczelnemu Dyrektorowi zaopiniowały w sumie **11.863** aktów prawnych, tj.: **4.110** instrukcji kancelaryjnych, **3.985** jednolitych rzeczowych wykazów akt i **3.768** instrukcji archiwalnych. W sumie w całej Polsce dokonano również uzgodnień **426** zmian w obowiązujących przepisach kancelaryjno-archiwalnych. Zestawienie tych danych z poprzednimi latami, a nawet 2011 r. pokazuje znaczący skok w tym zakresie.

Wykres nr 8. Zmiany w liczbie uzgodnionych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w latach 2009-2012

Wykres nr 9. Liczba uzgodnionych przez poszczególne archiwa państwowe przepisów kancelaryjnych i archiwalnych w 2012 r.

Dodatkowo archiwa państwowe i NDAP zaopiniowały dla niepaństwowych i niesamorządowych jednostek organizacyjnych 86 przepisów kancelaryjnych i archiwalnych.

W 2011 r. zainicjowana została przez Naczelną Dyрекcję, a w 2012 r. kontynuowana, akcja opracowywania wzorcowych klasyfikacji i kwalifikacji dokumentacji dla różnych typów instytucji. Ma to stanowić istotne wsparcie dla archiwów państwowych, jak i państwowych oraz samorządowych jednostek organizacyjnych w zakresie opracowywania jednolitych rzeczowych wykazów akt. W ramach Zespołu do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcyj Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych przygotowano w 2012 r. w sumie 3 przykładowe klasyfikacje i kwalifikacje dla masowo występujących typów podmiotów, tj. biblioteki, powiatowe inspektoraty nadzoru budowlanego oraz powiatowe inspektoraty weterynarii.

3.6.3. Powierzenie materiałów archiwalnych

Zgodnie z przepisami prawa, Naczelny Dyrektor uprawniony jest – na umotywowany wniosek i po pozytywnym zaopiniowaniu przez właściwe archiwum państwowe – powierzyć państwowym i samorządowym jednostkom organizacyjnym możliwość gromadzenia i przechowywania materiałów archiwalnych, stanowiących państwowy zasób archiwalny, tzn. zgodzić się, by

materiały archiwalne nie były przekazywane przez pewien czas do archiwów państwowych.

Prowadzone w 2012 r. rozpoznanie w tym zakresie we współpracy z właściwymi archiwami państwowymi nie doprowadziło jednak do wydania pozytywnego rozstrzygnięcia.

3.6.4. Użyczenie materiałów archiwalnych

W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach, kiedy materiały archiwalne są niezbędne w prawidłowym funkcjonowaniu danej jednostki organizacyjnej, dyrektorzy archiwów państwowych mogą je użyczyć. W zakresie tych czynności archiwa wspierane są przez Naczelną Dyрекcję. Na podstawie umów użyczenia materiały archiwalne między innymi przechowywane są w Telewizji Polskiej S.A. i jej oddziałach regionalnych, w Polskim Radio S.A. i spółkach publicznego radia w terenie. W 2012 r. archiwa państwowe nadal realizowały nałożone na nie przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych zobowiązanie, że zamiar zawarcia umowy użyczenia wymaga uzyskiwania akceptacji ze strony Naczelnej Dyrekcji.

3.7. Szkolenia, konsultacje, doradztwo

Już od dłuższego czasu Naczelną Dyrektora i podległe mu jednostki postrzegani są jako podmioty uprawnione do rozstrzygania oraz doradzania w procesie postępowania z dokumentacją. W związku z tym wzrasta liczba udzielanych opinii o charakterze doradczym w formie pisemnej, telefonicznej czy osobistych konsultacji. Pod tym względem lata 2011 i 2012 były wyjątkowe. Wynikało to z faktu wejścia w życie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych (Dz. U. Nr 14, poz. 67 i Nr 27, poz. 140) oraz dużego zainteresowania wdrażaniem elektronicznego zarządzania dokumentacją. W 2012 r. archiwa państwowe udzieliły łącznie **42.427** konsultacji.

Zarówno pracownicy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, jak i archiwów państwowych aktywnie włączali się też w działania na rzecz przybliżenia problematyki prawidłowego zarządzania dokumentacją oraz postępowania z materiałami archiwalnymi. Kontynuowano także akcję wyjaśniania nowych rozwiązań, zawartych w ww. rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r., jego adresatom, prowadząc specjalny serwis informacyjny na stronie internetowej www.archiwa.gov.pl, uczestnicząc w szkoleniach i kursach o charakterze kancelaryjno-archiwalnym oraz w konferencjach specjalistycznych.

Kwestie powyższe promowane były także na VI Powszechnym Zjeździe Archiwistów we Wrocławiu.

Dodatkowo w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych przeprowadzono cykl bezpłatnych szkoleń dla administracji centralnej z zakresu budowy i stosowania przepisów kancelaryjnych i archiwalnych.

Współorganizowano także konferencję pt. „Dokumentacja elektroniczna w praktyce urzędu”.

4. WYKORZYSTANIE ZASOBU ARCHIWALNEGO

4.1. Tendencje wykorzystania zasobu archiwalnego

W 2012 r. w pracowniach naukowych archiwów państwowych w stosunku do 2011 r. odnotowano wzrost liczby użytkowników, połączony z jednoczesnym spadkiem liczby odwiedzin i liczby udostępnionych jednostek archiwalnych.

Może to wskazywać na bardziej trafne typowanie przez użytkowników archiwaliów do korzystania (m.in. dzięki lepszej informacji archiwalnej i bazom danych zamieszczanym przez archiwa w Internecie). Z baz danych dostępnych na stronie internetowej Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w 2012 r. skorzystało prawie 245 tysięcy użytkowników. Liczba wizyt przekroczyła 371 tysięcy.

Zauważalny jest także wzrost liczby osób korzystających z możliwości dostępu on-line do materiałów archiwalnych zamieszczanych przez archiwa państwowe w Internecie. Tylko NAC zanotowało na swoich stronach internetowych (www.nac.gov.pl, www.audiovis.nac.gov.pl i www.archiwuminternetu.nac.gov.pl) ponad 1 milion odwiedzin, czyli o ponad 300 tysięcy odwiedzin więcej, niż w roku 2011. Przewiduje się, że liczba odwiedzin i udostępnionych jednostek, charakteryzująca bezpośrednio udostępnianie materiałów archiwalnych, będzie ulegała stopniowemu zmniejszeniu proporcjonalnie do rosnącego zainteresowania użytkowników internetowymi prezentacjami dokumentów z zasobu archiwów.

W 2012 r. prowadzono zintensyfikowane prace nad nowym uregulowaniem organizacji udostępniania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych, zakładającym m.in. uproszczenie procedur korzystania z materiałów archiwalnych, przy zachowaniu standardów bezpieczeństwa zasobu.

Użytkownicy korzystający z zasobu w pracowniach naukowych archiwów państwowych mieli możliwość samodzielnego wykonywania fotografii materiałów archiwalnych. Ponadto 5 archiwów (AAN, AP w Katowicach, AP w Łodzi, AP w Poznaniu, AP m.st. Warszawy) zakupiło do pracowni naukowych urządzenia do samodzielnego wykonywania skanów przez użytkowników korzystających z zasobu.

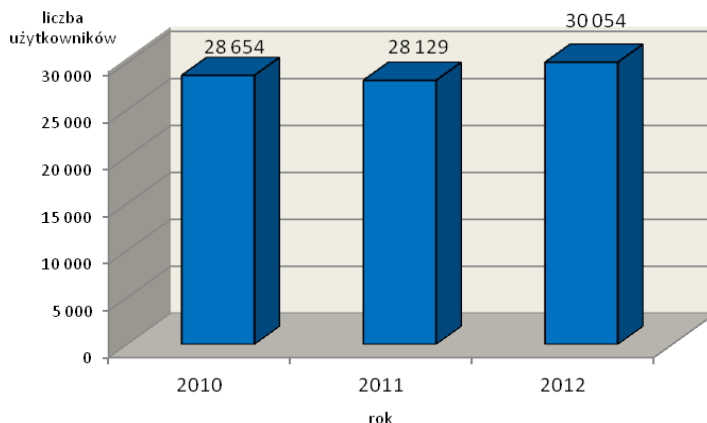
Tabela nr 1. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych w latach 2010-2012

rok →	2010	2011	2012
liczba użytkowników	28 654	28 129	30 054
liczba odwiedzin	105 315	105 664	100 741
liczba udostępnionych jednostek	1 898 347	1 903 863	1 031 553

4.2. Użytkownicy zasobu

W 2012 r. materiały archiwalne przechowywane przez archiwa państwowe zostały udostępnione łącznie 30 054 osobom. W porównaniu do 2011 r. liczba użytkowników zwiększyła się o 1 925, co stanowi wzrost o 6,84% w stosunku do poprzedniego okresu sprawozdawczego.

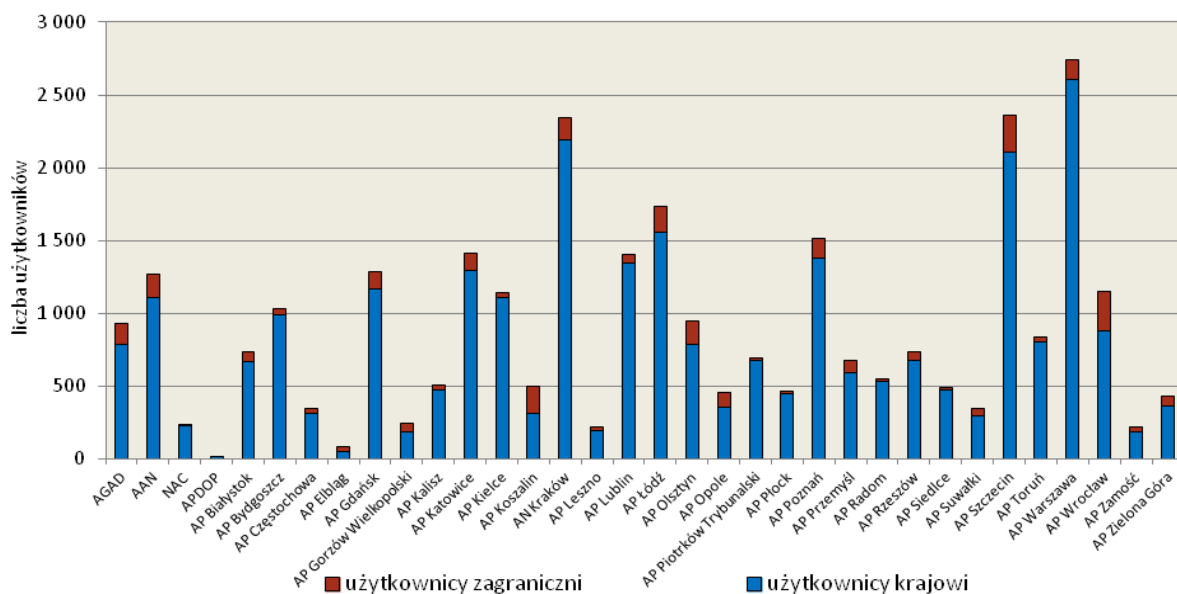
Wykres nr 10. Użytkownicy zasobu archiwalnego w latach 2010-2012

W 2012 r. archiwa państwowe odwiedziło 27 176 użytkowników z kraju oraz 2 878 użytkowników z zagranicy. Użytkownicy krajowi stanowili 90,42% użytkowników odwiedzających pracownię naukową, a użytkownicy zagraniczni 9,58%.

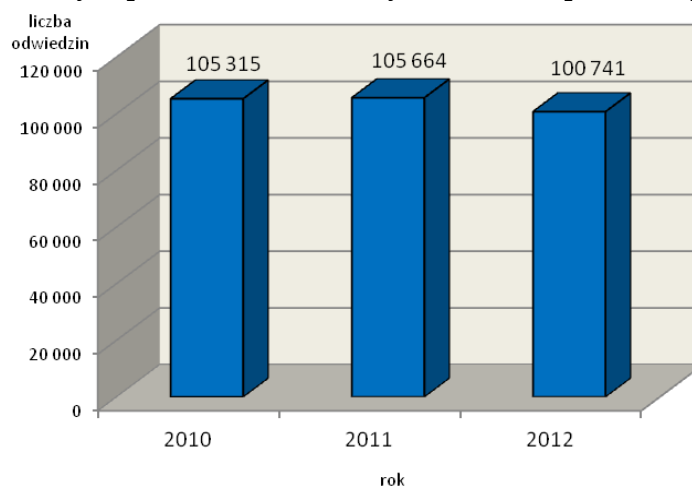
Najczęściej odwiedzane były AP m.st. Warszawy – 2 741 osób, AP w Szczecinie – 2 363 osoby oraz AP w Krakowie – 2 345 osób. W przypadku użytkowników z zagranicy najwięcej osób odwiedziło AP we Wrocławiu – 268 osób oraz AP w Szczecinie – 259 osób. Wśród zagranicznych użytkowników znaleźli się m.in. obywatele: Niemiec, Czech, Stanów Zjednoczonych, Izraela, Ukrainy, Litwy, Białorusi, Rosji, Wielkiej Brytanii, Włoch, Francji, Austrii, Szwajcarii, Holandii, Szwecji, Finlandii, Norwegii, Irlandii, Kanady, Hiszpanii, Brazylii, RPA, Turcji, Mołdawii, Węgier, Kazachstanu, Australii, Belgii, Luksemburga, Łotwy. Cudzoziemcy, tak jak w latach poprzednich, prowadzili głównie badania o charakterze genealogicznym.

Wykres nr 11. Użytkownicy zasobu archiwów państwowych w 2012 r.

Osoby goszczące w pracowniach naukowych archiwów państwowych odwiedziły je łącznie 100 741 razy. Przeciętnie każdy użytkownik złożył trzy wizyty w archiwum. Najwięcej odwiedzin zanotowały pracownie naukowe: AP m.st. Warszawy – 8 090 odwiedzin, AP w Krakowie – 7 669, AP w Poznaniu – 7 415, oraz AP w Lublinie – 6 602.

Wykres nr 12. Odwiedziny w pracowniach naukowych archiwów państwowych w latach 2010-2012

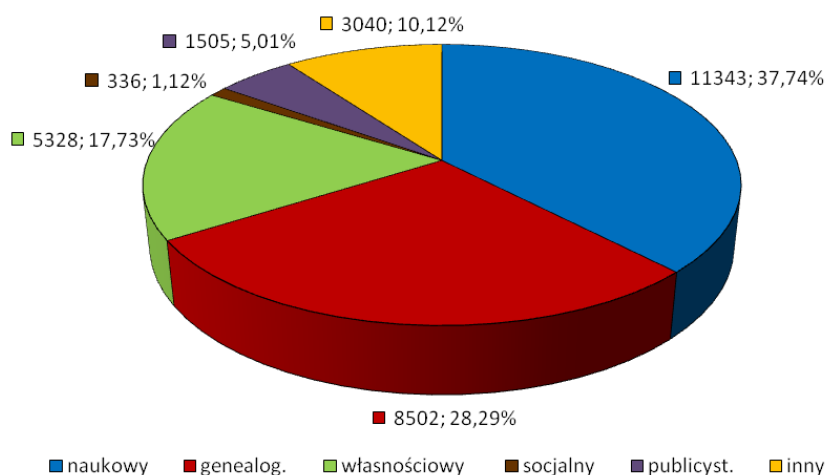
W 2012 r., podobnie jak w roku poprzednim, najwięcej użytkowników przybyło do archiwów państwowych w celach naukowo-badawczych. Były to 11 343 osoby, co stanowi 37,74% ogólnej liczby użytkowników. Osoby deklarujące cel naukowy w 2012 r. odwiedziły pracownie archiwów państwowych 45 388 razy.

Drugą pod względem liczebności grupę użytkowników stanowiły osoby, które odwiedziły archiwa państwowe w celach genealogicznych (8 502 osoby, 28,29%). Liczba odwiedzin w tym celu wyniosła 31 457.

Kolejną grupę stanowili użytkownicy, którzy zadeklarowali, że celem ich odwiedzin jest dokumentowanie spraw własnościowych (5 328 osób, 17,73% ogólnej liczby użytkowników). W pracowniach naukowych archiwów państwowych zanotowano 10 990 odwiedzin w celach własnościowych.

Analogicznie jak w 2011 r. użytkownicy najrzadziej odwiedzali pracownie naukowe w celach socjalnych (336 osób, 1,12% ogólnej liczby użytkowników). 1505 użytkowników odwiedziło pracownie w celach publicystycznych, a 3040 osób zadeklarowało korzystanie z zasobu w innych celach.

Wykres nr 13. Grupy użytkowników według celów prowadzonych poszukiwań

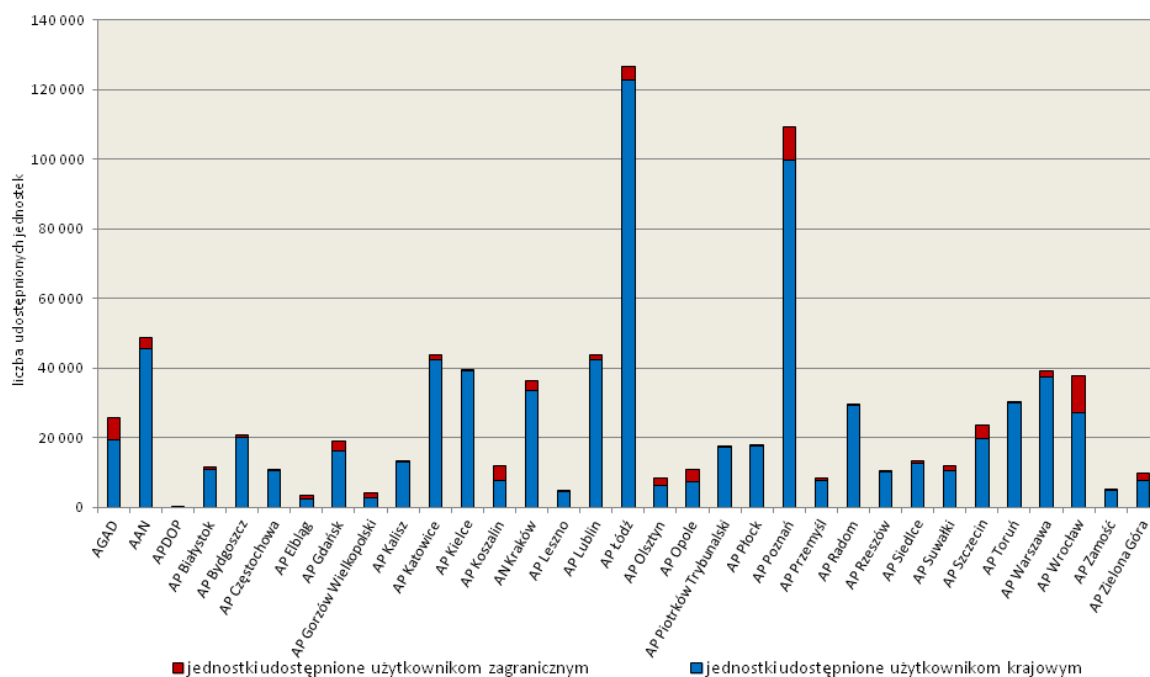
4.3. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych

W 2012 r. we wszystkich archiwach państwowych udostępniono 30 054 użytkownikom 1 031 553 jednostki w trakcie 100 741 wizyt. W porównaniu z poprzednim rokiem sprawozdawczym, nastąpił spadek liczby udostępnionych jednostek, na który największy wpływ miał poziom udostępniania materiałów w NAC. Wraz ze zwiększaniem ilości zasobu udostępnionego na stronie internetowej, Archiwum odnotowuje spadek wartości wskaźników dotyczących udostępniania zasobu w pracowniach naukowych.

Oprócz NAC, które udostępniło największą liczbę jednostek spośród wszystkich archiwów państwowych, w czołówce pod względem udostępniania materiałów archiwalnych znalazły się: AP w Łodzi (126 752 j. inw.), AP w Poznaniu (109 336 j. inw.), AAN (48 881 j. inw.), AP w Katowicach (43 946 j. inw.) oraz AP w Lublinie (43 880 j. inw.).

Wykres nr 14. Udostępnianie w archiwach państwowych w j. inw. (z wyłączeniem NAC)

Nie uwzględniając danych NAC, liczba jednostek udostępnionych przez pozostałe archiwa państwowe w porównaniu z 2011 r. wzrosła o 27 690 (3,37%).

W skali całej sieci archiwalnej struktura udostępniania materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych według poszczególnych celów kształtowała się w 2012 r. następująco:

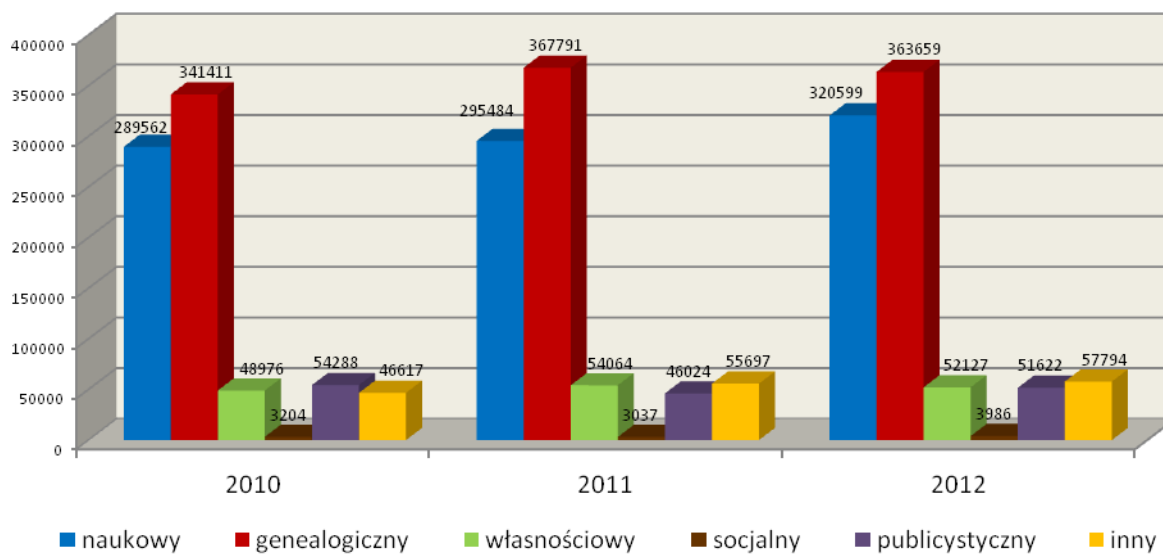
Tabela nr 2. Udostępnianie materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych archiwów państwowych w 2012 r.

Cel udostępnienia	Użytkownicy	Odwiedziny	Jednostki
Naukowy	11 343	45 388	391 377
Genealogiczny	8 502	31 457	364 187
Własnościowy	5 328	10 990	52 947
Socjalny	336	656	3 986
Publicystyczny	1 505	4 253	51 719
Inny	3 040	7 997	167 337

Ze względu na specyfikę zasobu oraz metodykę wyliczeń stosowaną przez NAC szczegółowa analiza udostępniania według celów przeprowadzona została z wyłączeniem danych tego archiwum.

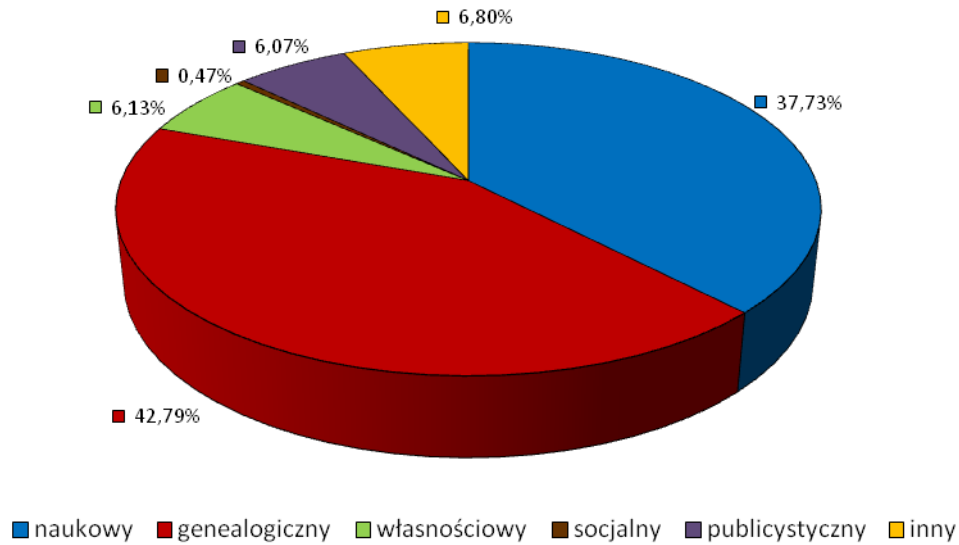
W stosunku do poziomu z 2011 r., w 2012 r. zanotowano wzrost liczby jednostek udostępnianych do celów socjalnych (o 31,25%), publicystycznych (o 12,16%), naukowych (o 8,5%) i innych (o 3,77%), natomiast nieco spadła liczba jednostek udostępnianych do celów własnościowych (o 3,58%) i genealogicznych (o 1,12%).

Wykres nr 15. Udostępnianie jednostek w latach 2010-2012 według celu poszukiwań (z wyłączeniem NAC)

Podobnie jak w 2011 r., dominującymi celami odwiedzin użytkowników archiwów państwowych były cel naukowy oraz genealogiczny. Łącznie w archiwach państwowych (z wyłączeniem NAC) udostępniono do celów genealogicznych 363 659 j. inw., co stanowi prawie 43% ogólnej liczby materiałów archiwalnych udostępnionych w roku sprawozdawczym. Na potrzeby badań naukowych udostępniono 320 599 j. inw. (z wyłączeniem danych NAC), stanowiących prawie 38% ogólnej liczby udostępnionych materiałów. W roku sprawozdawczym na trzecim miejscu pod względem ilościowym znalazły się materiały udostępniane do innych celów (57 794 j. inw., prawie 7% ogólnej liczby udostępnień). Dla celów własnościowych użytkownicy skorzystali z 52 127 j. inw., co stanowi nieco ponad 6% ogólnej liczby udostępnień. Niewiele mniejszą liczbę jednostek udostępniono w celach publicystycznych (51 622 j. inw.). Najmniej jednostek udostępniono do celów udokumentowania uprawnień socjalnych (3 986 j. inw.).

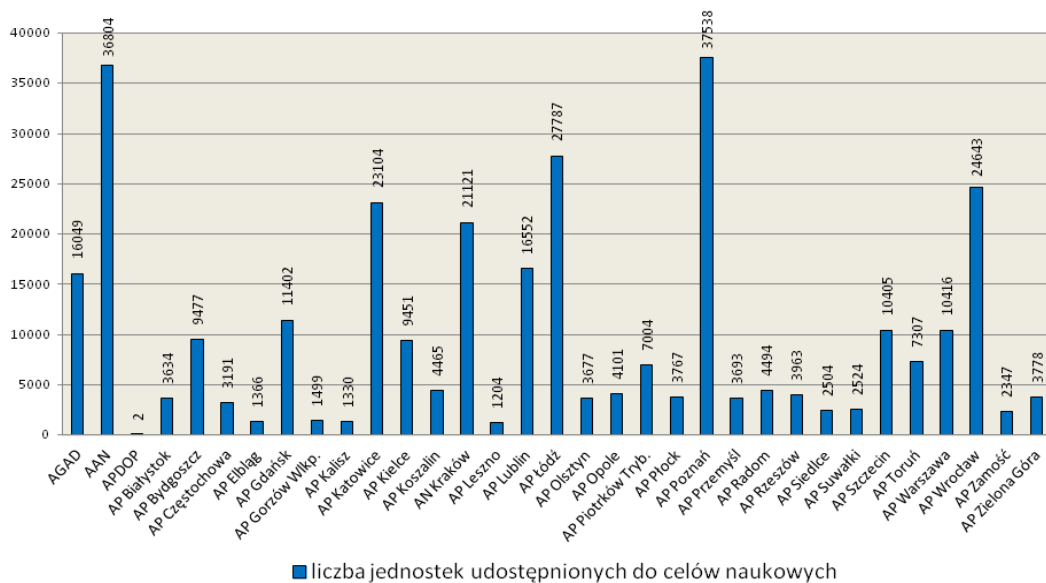
Wykres nr 16. Udostępnianie materiałów archiwalnych w 2012 r. ze względu na cel poszukiwań (z wyłączeniem NAC)

Udział poszczególnych archiwów państwowych w udostępnianiu materiałów archiwalnych, bez uwzględnienia danych NAC, kształtował się w roku sprawozdawczym następująco:

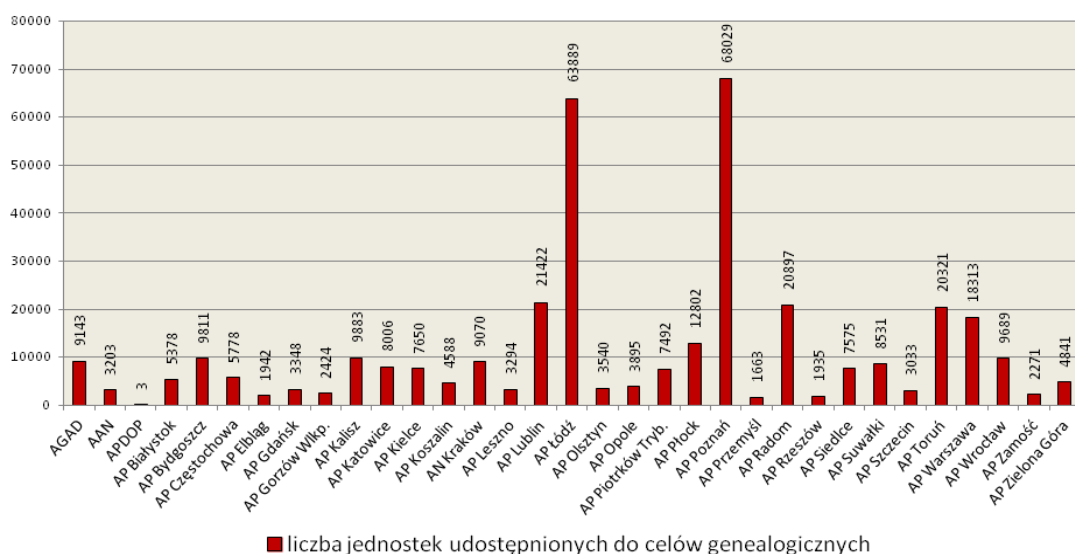
W udostępnieniach do celów naukowych, podobnie jak w 2011 r., największy udział miały: AP w Poznaniu – 37 538 j. inw., AAN – 36 804 j. inw. oraz AP w Łodzi – 27 787 j. inw., co wyrażało się następującymi wskaźnikami procentowymi udziału we wszystkich udostępnieniach do celów naukowych dokonanych przez archiwa państwowe (z wyłączeniem NAC): AP w Poznaniu – 11,71%, AAN – 11,48%, AP w Łodzi – 8,67%.

Wykres nr 17. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów naukowych w 2012 r. (z wyłączeniem NAC)

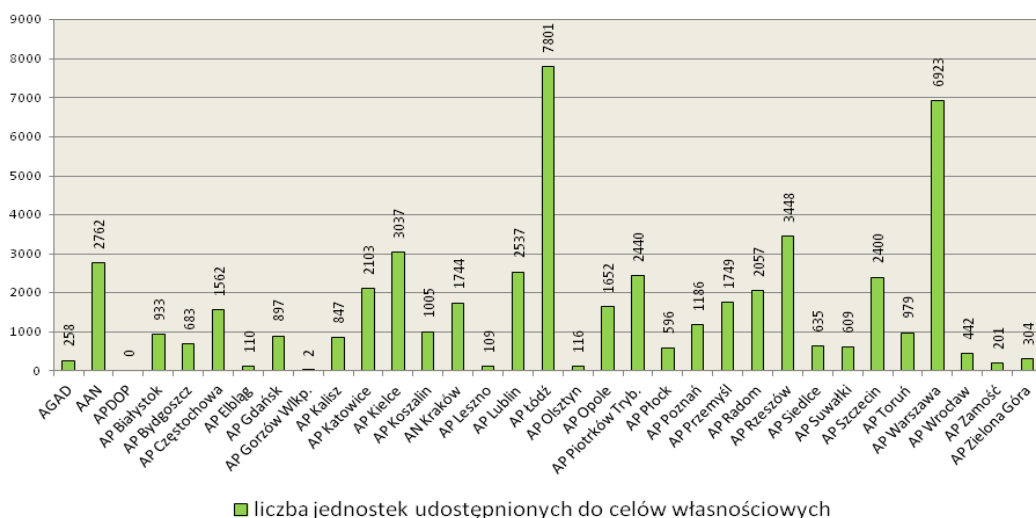
Do celów genealogicznych najczęściej udostępniano materiały archiwalne z zasobu: AP w Poznaniu – 68 029 j. inw., AP w Łodzi – 63 889 j. inw., a także AP w Lublinie – 21 422 j. inw., AP w Radomiu 20 897 j. inw., AP w Toruniu – 20 321 j. inw. oraz AP m.st. Warszawy – 18 313 j. inw. Ich udział w łącznej liczbie udostępnień do celów genealogicznych (bez danych NAC) kształtuje się następująco: AP w Poznaniu – 18,71%, AP w Łodzi – 17,57%, natomiast AP w Lublinie, AP w Radomiu, AP w Toruniu i AP m.st. Warszawy zanotowały ponad 5% udziału w ogólnej liczbie udostępnień do celów genealogicznych.

Wykres nr 18. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów genealogicznych w 2012 r. (z wyłączeniem NAC)

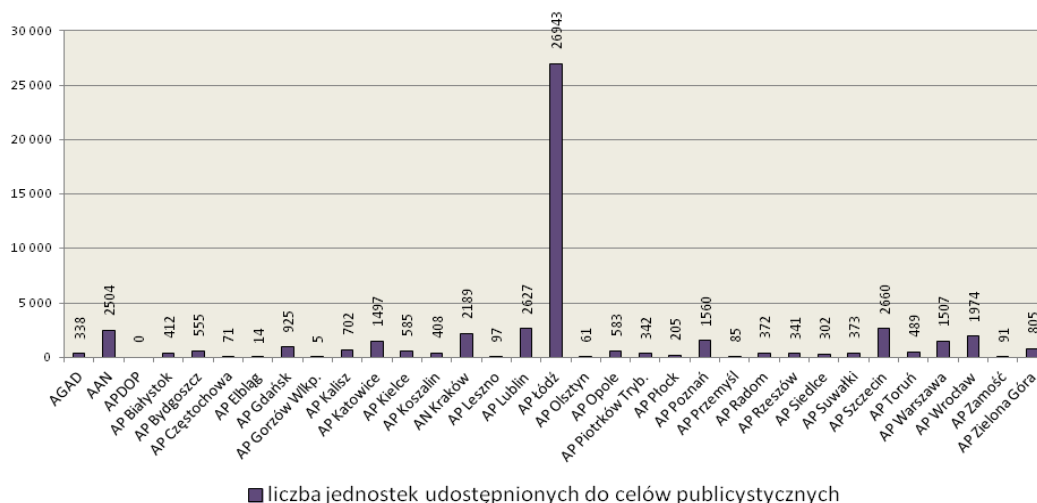
Materiały archiwalne wykorzystywane do celów dokumentowania własności w największej liczbie udostępniały: AP w Łodzi – 7 801 j. inw. i AP m.st. Warszawy – 6 923 j. inw., a także AP w Rzeszowie – 3 448 j. inw. oraz AP w Kielcach – 3 037 j. inw. Ich procentowy udział w ogólnej liczbie udostępnień do celów własnościowych przedstawiał się następująco: AP w Łodzi – 14,97%, AP m.st. Warszawy – 13,28%, AP w Rzeszowie – 6,61%, AP w Kielcach – 5,83%.

Wykres nr 19. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów własnościowych w 2012 r. (z wyłączeniem NAC)

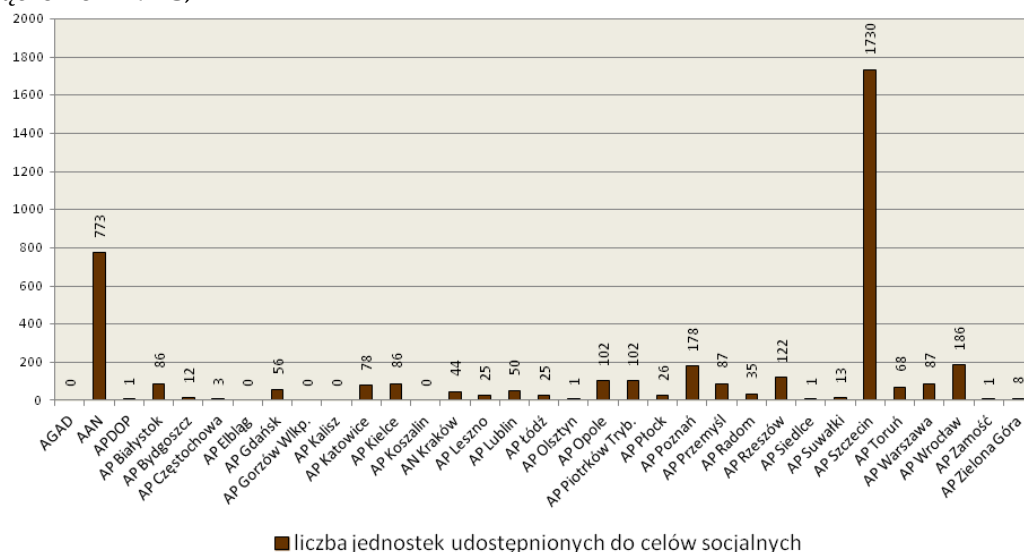
Do celów publicystycznych w 2012 r. udostępniiono łącznie 51 622 j. inw. (z wyłączeniem danych NAC). Największy udział w udostępniianiu do tych celów miało AP w Łodzi – 26 943 j. inw., co stanowi 52,19% ogólnej liczby jednostek udostępniionych do celów publicystycznych. Pozostałe archiwa nie przekroczyły 6% udziału w łączonej liczbie udostępniień do celów publicystycznych.

Wykres nr 20. Udobępnianie materiałow archiwalnych do celów publicystycznych w 2012 r. (z wyłączeniem NAC)

Użytkownicy deklarujący cel socjalny korzystali z 3 986 j. inw., co stanowi jedynie 0,47% ogólnej liczby udostępniień. Znikoma wartość wskaźnika jest wynikiem faktu, iż większość potrzeb obywateli w zakresie potwierdzania uprawnień emerytalno-rentowych zaspokajana jest poprzez realizację kwerend. Udobępnienia do celów socjalnych w pracowniach naukowych mają miejsce głównie na potrzeby postępowań sądowych i skarbowych. Najwięcej udostępniień do celów socjalnych zanotowało AP w Szczecinie – 1 730 j. inw., co stanowi 43,40% ogólnej liczby udostępniień w tych celach, a także AAN – 773 j. inw. (19,39%).

Wykres nr 21. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów socjalnych w 2012 r. (z wyłączeniem NAC)

Kategoria „inne” obejmuje przypadki udostępniania akt niekwalifikujące się do żadnej z omówionych powyżej grup. Stanowią one 6,80% ogólnej liczby udostępnień. Najwięcej udostępnień do innych celów zanotowało AP w Kielcach – 18 840 j. inw. oraz AP w Katowicach – 9 158 j. inw.

Narodowe Archiwum Cyfrowe, które ze względu na specyfikę zasobu nie zostało ujęte w powyższych zestawieniach, w 2012 r. udostępniło łącznie 181 766 j. inw., z czego 109 543 j. inw. (60,27%) to jednostki udostępnione użytkownikom deklaruującym inny cel korzystania niż omówione powyżej kategorie. Znaczny odsetek w ogólnej liczbie udostępnień stanowiły także jednostki udostępnione w celu naukowym – 70 778 j. inw. (38,94% ogólnej liczby udostępnionych przez to Archiwum jednostek). Udostępnianie w pozostałych celach nie przekroczyło łącznie 1500 j. inw.

Po uwzględnieniu jednostek udostępnionych przez NAC proporcje udostępniania według poszczególnych celów ulegają zmianie. Dominującym celem staje się cel naukowy – 391 377 j. inw., prawie 38% ogólnej liczby udostępnień. Na kolejnych miejscach znajdują się: cel genealogiczny – 364 187 j. inw. (35,30%) oraz inne cele – 167 337 j. inw. (16,22%).

4.4. Struktura udostępniania

Struktura udostępniania materiałów archiwalnych w 2012 r. zasadniczo nie odbiega od struktury udostępniania w latach poprzednich.

Tabela nr 3. Struktura udostępniania

Okres historyczny	Rodzaj dokumentacji
do 1795 r.	akta miast, akta parafii, akta metrykalne, akta cechów, archiwa osób i rodów, akta majątków ziemskich i akta podworskie
od 1795 do 1918 r.	akta metrykalne i stanu cywilnego, akta miast i gmin, akta sądowe, notarialne i hipoteczne, mapy, plany gruntowe, materiały katastralne, akta rejencji, akta szkół, dyrekcji i inspektoratów szkolnych
1918–1939	akta miast i gmin, starostw powiatowych, akta sądów, akta notarialne, materiały kartograficzne, akta hipoteczne, materiały wydziałów powiatowych, szkół, inspektoratów szkolnych oraz policji
1939–1945	akta miast i gmin, akta starostw powiatowych, akta sądowe, akta notariuszy, akta hipoteczne, akta zakładów karnych, akta rad i komitetów opiekuńczych
po 1945	akta komitetów PZPR, akta rad narodowych oraz ich prezydów, materiały urzędów wojewódzkich i starostw powiatowych, akta miast i gmin, zarządów miejskich, akta urzędów repatriacyjnych, materiały przedsiębiorstw

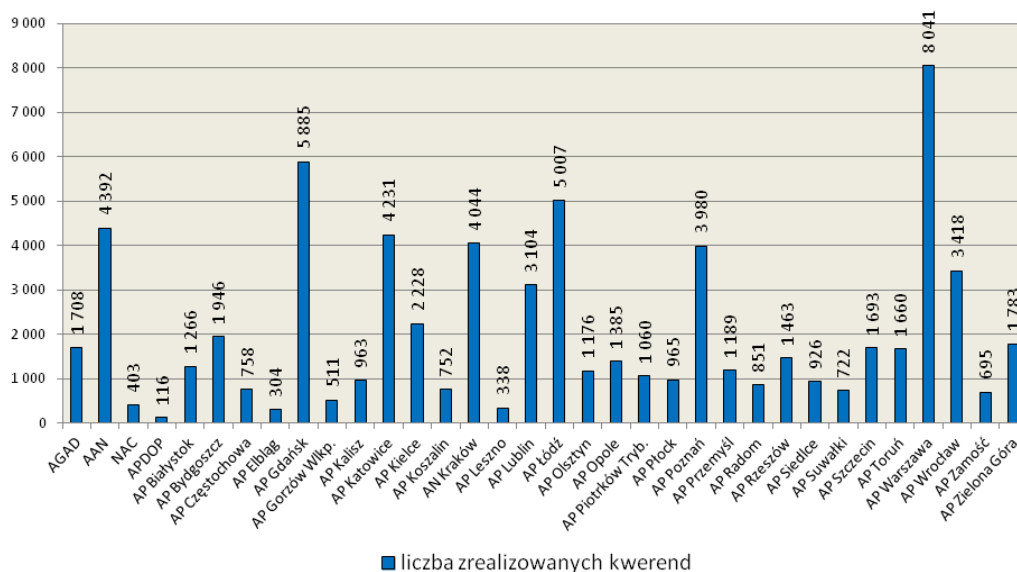
W przypadku NAC dużym zainteresowaniem cieszyły się zbiór nagrań i zbiór filmów, archiwa fotograficzne osób prywatnych, a także materiały Centralnej Agencji Fotograficznej, Wojskowej Agencji Fotograficznej, Krajowej Agencji Wydawniczej, Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa oraz dokumentacja programowa Polskiego Radia.

4.5. Kwerendy wykonywane przez archiwa państwowe

Archiwa państwowe na zlecenie użytkowników prowadziły we własnym zasobie poszukiwania informacji dotyczących określonego zagadnienia lub konkretnych osób.

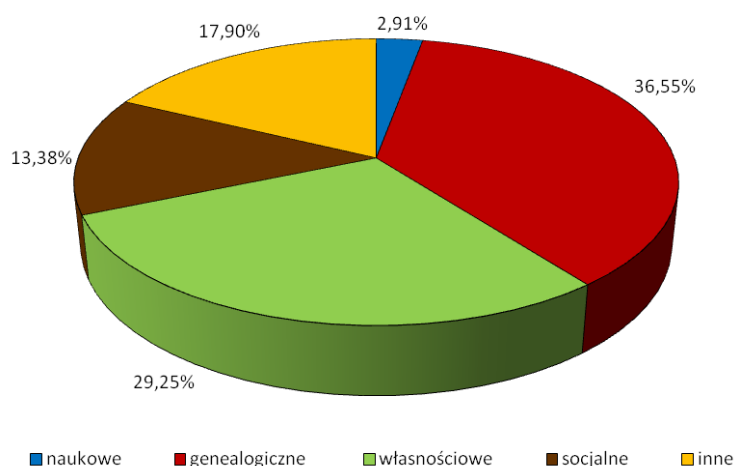
W 2012 r. archiwa państwowe zrealizowały 68 963 kwerendy na podstawie zasobu archiwalnego. W porównaniu z 2011 r. odnotowano spadek liczby kwerend o 2,79%. Podobnie jak w poprzednim roku sprawozdawczym najwięcej kwerend na podstawie materiałów archiwalnych wykonało AP m.st. Warszawy (8 041 kwerend), AP w Gdańsku (5 885 kwerend) oraz AP w Łodzi (5 007 kwerend).

Wykres nr 22. Kwerendy zrealizowane przez archiwa państwowe w 2012 r.

W stosunku do 2011 r. nie odnotowano większych zmian w strukturze kwerend. Nadal najliczniejszą grupę stanowiły wnioski o charakterze genealogicznym (36,55% ogólnej liczby kwerend) i własnościowym (29,25%). Duży odsetek stanowiły też kwerendy kategorii „inne” (17,90%). Odsetek kwerend społecznych wyniósł 13,38%. Najmniejszy odsetek stanowiły kwerendy naukowe (2,91%), co wynika z faktu, że użytkownicy zainteresowani poszukiwaniami naukowo-badawczymi najczęściej osobiście podejmowali poszukiwania korzystając z interesujących ich akt w pracowniach naukowych.

Wykres nr 23. Struktura tematyczna kwerend w archiwach państwowych w 2012 r.

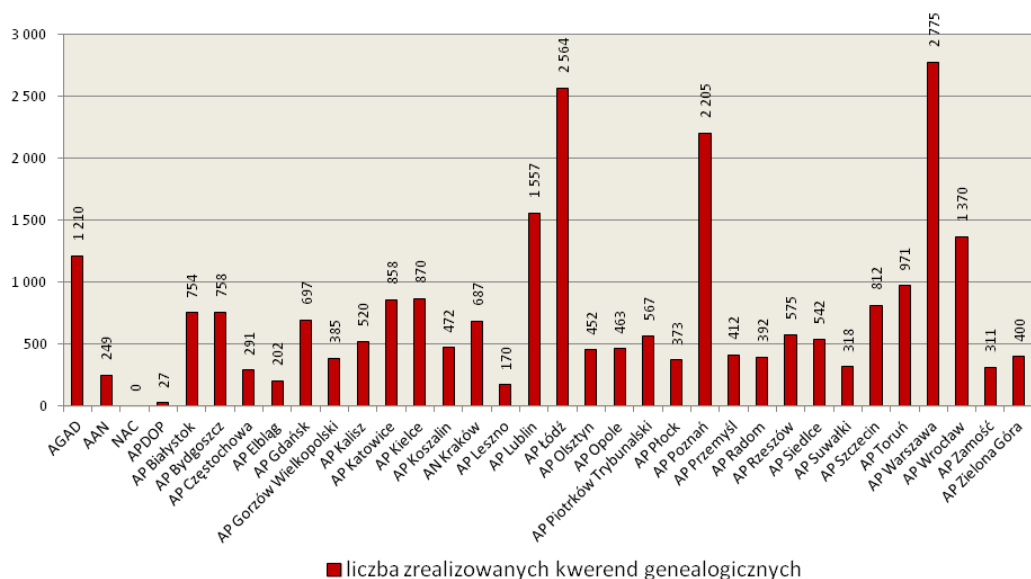

W 2012 r. w skali sieci archiwalnej dominującym typem kwerend były kwerendy genealogiczne. Wykonano ich łącznie 25 209, w tym 13 649 dla zlecniodawców krajowych oraz 11 560 dla zlecniodawców zagranicznych.

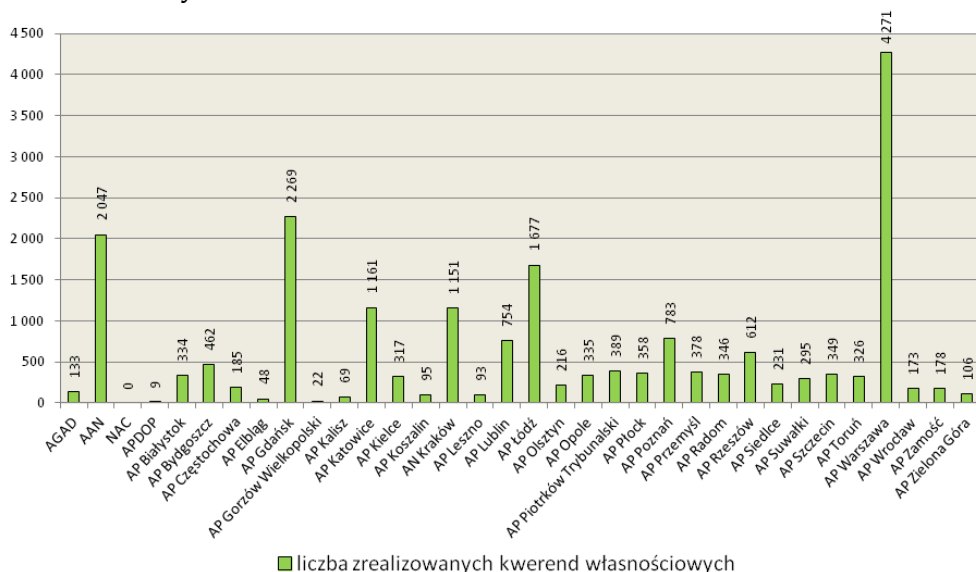
W przypadku tego typu kwerend utrzymuje się tendencja wzrostowa – w stosunku do 2011 r. liczba kwerend genealogicznych zwiększyła się o 3,87%. Najwięcej kwerend genealogicznych zrealizowało AP m.st. Warszawy (2 775), AP w Łodzi (2 564) oraz AP w Poznaniu (2 205).

Wykres nr 24. Kwerendy genealogiczne w 2012 r.

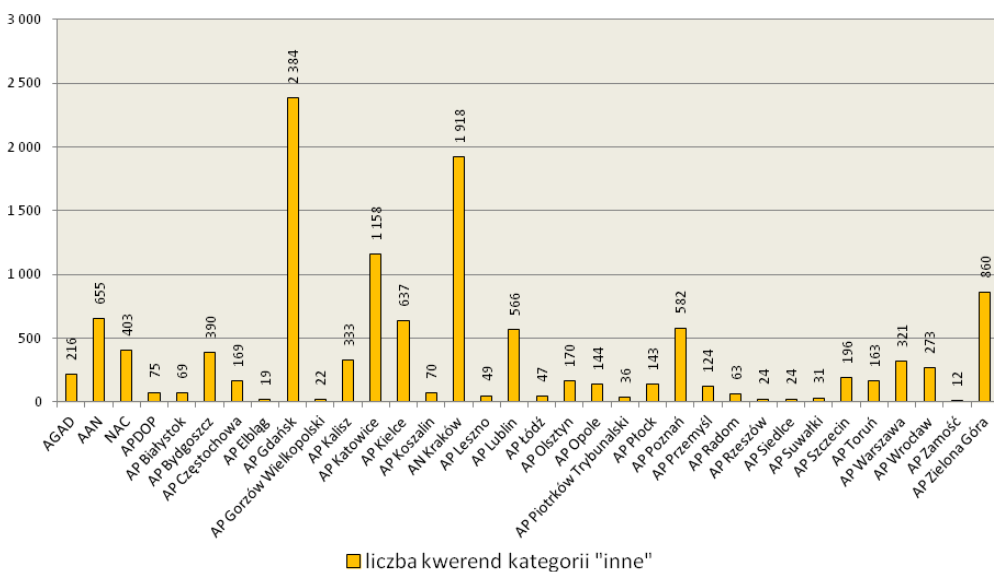
Niewiele mniej liczną grupę stanowiły kwerendy własnościowe, dotyczące m.in. poszukiwania dokumentów wymaganych do postępowań administracyjnych w sprawach regulacji praw własnościowych nieruchomości, spraw związanych z odzyskiwaniem mienia (w tym „mienia zabużańskiego”), czy też dokumentowaniem repatriacji. W roku sprawozdawczym w skali całej sieci archiwalnej zanotowano 20 172 tego typu wniosków, w tym od zleceniodawców krajowych 19 177, a od zleceniodawców z zagranicy 995. Poszukiwania materiałów do celów własnościowych szczególnie często zlecane były, analogicznie jak w 2011 r., AP m.st. Warszawy, które zrealizowało 4 271 kwerend o charakterze własnościowym. Ponadto znaczną liczbę tego typu kwerend wykonało AP w Gdańsku (2 269 kwerend) oraz AAN (2 047 kwerend).

Wykres nr 25. Kwerendy własnościowe w 2012 r.

Trzecią pod względem liczebności grupę stanowiły kwerendy zakwalifikowane do kategorii „inne”, np. zapytania dotyczące zasobu lub zawartości zespołów, stwierdzenia posiadania obywatelstwa polskiego, poszukiwań krewnych zaginionych w czasie wojny, historii miejscowości oraz regionów, pochodzenia nazw miejscowości, informacji o wydarzeniach politycznych i kulturalno-społecznych, zameldowania, pozwoleń na budowę, a także poszukiwania materiałów archiwalnych na potrzeby popularyzacji. Łącznie w 2012 r. wykonano ich 12 346, w tym 10 141 dla zleceniodawców krajowych oraz 2 205 dla zleceniodawców zagranicznych. Najwięcej tego typu kwerend zrealizowało AP w Gdańsku (2 384), AP w Krakowie (1 918) oraz AP w Katowicach (1 158).

Wykres nr 26. Kwerendy kategorii "inne" w 2012 r.

Kwerend o charakterze socjalnym na podstawie zasobu archiwalnego wykonano 9 229, w tym 8 767 kwerend dla zleceniodawców krajowych oraz 462 na potrzeby zleceniodawców spoza kraju. Najwięcej kwerend socjalnych zrealizowano w AP we Wrocławiu (1 318) oraz w AAN (1 303).

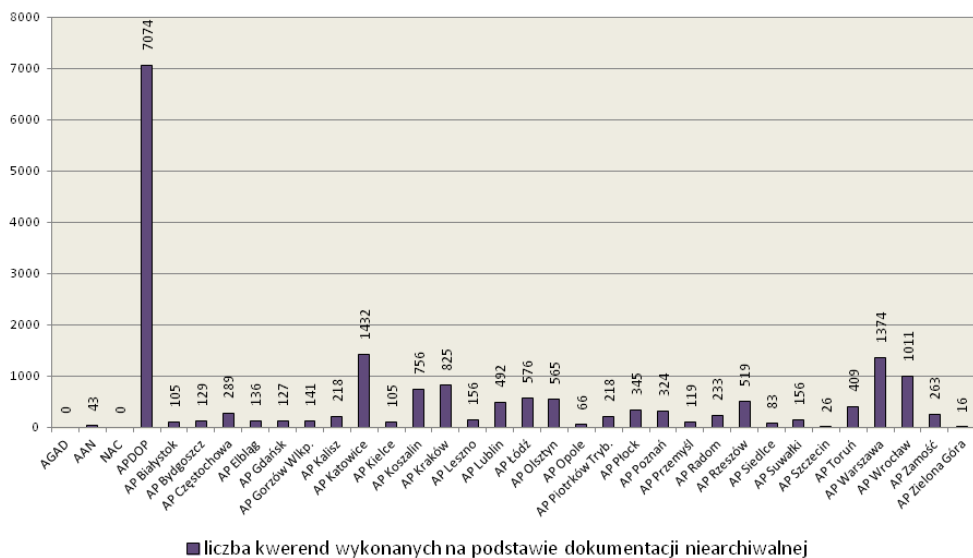
Najrzadziej zlecano poszukiwania archiwaliów w celach naukowych – wpłynęło tylko 2 007 wniosków.

Przeważająca większość kwerend prowadzona była na zlecenie użytkowników krajowych. Łącznie w 2012 r. wpłynęły od nich 53 204 wnioski, co stanowi 77,15% ogólnej liczby zleceń. Dla użytkowników zagranicznych wykonano 15 759 poszukiwań (22,85% ogólnej liczby zleceń). W przypadku 4 archiwów państwowych (AP w Gorzowie Wielkopolskim, AP w Zielonej Górze, AP w Koszalinie i AP w Elblągu) odsetek zleceń od użytkowników zagranicznych był większy niż od użytkowników z kraju. Zleceniodawcy zagraniczni zainteresowani byli przede wszystkim poszukiwaniami do celów genealogicznych – złożyli 11 560 wniosków dotyczących tego typu poszukiwań, co stanowi 73,35% ogólnej liczby wykonanych dla nich zleceń. Natomiast wśród zleceniodawców krajowych najczęstsze były wnioski dotyczące poszukiwań do celów własnościowych (19 177 zleceń, 36,04%).

Oprócz kwerend przeprowadzanych na podstawie zasobu archiwalnego, archiwa państwowe wykonują także kwerendy na podstawie dokumentacji o czasowym okresie przechowywania.

W 2012 r. na podstawie dokumentacji niearchiwalnej zrealizowano 18 331 kwerend. Przeważającą większość (97,52%) stanowiły kwerendy o charakterze socjalnym, których dla osób prywatnych wykonano 15 638, a dla instytucji 2 238. Najwięcej kwerend w oparciu o dokumentację o czasowym okresie przechowywania wykonało APDOP (7 074). Znaczną liczbę tego typu kwerend zrealizowały także: AP w Katowicach (1 432), AP m.st. Warszawy (1 374) oraz AP we Wrocławiu (1 011). W stosunku do 2011 r. liczba kwerend na podstawie dokumentacji niearchiwalnej wzrosła o prawie 11%.

Wykres nr 27. Kwerendy wykonywane na podstawie dokumentacji niearchiwalnej w 2012 r.

Wśród zleceniodawców kwerend wykonywanych na podstawie dokumentacji niearchiwalnej dominowały osoby prywatne. Łącznie dla osób prywatnych zrealizowano 15 779 kwerend, co stanowi nieco ponad 86% ogólnej liczby kwerend. Wniosków od instytucji wpłynęło 2 552.

W 2012 roku kwerendy wykonywano także w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zrealizowano 900 kwerend o charakterze informacyjnym, głównie w ramach poszukiwań genealogicznych, oraz 34 kwerendy o charakterze urzędowym.

Do połowy 2012 r. w NDAP udzielano także odpowiedzi na zapytania dotyczące poszukiwań w dokumentacji niearchiwalnej. 17 wniosków (6%) w takich sprawach wpłynęło od instytucji, 263 wnioski (91%) od osób prywatnych z kraju oraz 8 (3%) od osób prywatnych z zagranicy. Od dnia 1 sierpnia 2012 r. zmieniono tryb załatwiania wniosków tego typu – były one kierowane do załatwienia do APDOP. Nadal zapytania o charakterze socjalnym (dotyczące zagadnień zatrudnienia i wynagrodzenia) dominowały w bezpośrednich i telefonicznych kontaktach użytkowników z NDAP. W 2012 r. udzielono tu ponad 3300 informacji telefonicznych (82% socjalnych) oraz prawie 130 klientom przybyłym osobiście (75% socjalnych).

4.6. Reprografia (zbiory kopii i wyniki bieżącej działalności)

W 2012 r. zbiory reprograficzne archiwów państwowych liczyły 12 518 840,30 mb mikrofilmów użytkowych oraz 14 422 260 klatek mikrofilmów materiałów archiwalnych spoza państwowego zasobu archiwalnego. Archiwa państwowe

gromadzą także kopie cyfrowe materiałów z zasobu własnego oraz spoza państwowego zasobu archiwalnego. Wśród kopii cyfrowych materiałów z zasobu własnego znajduje się: 436 filmów, 588 562 obrazów nieruchomych (fotografie oraz inne obiekty ikonograficzne), 23 371 nagrań dźwiękowych oraz 24 077 664 strony dokumentów tekstowych. Łączny rozmiar tych kopii wynosi 395 604,22 GB. Natomiast zbiory kopii cyfrowych materiałów spoza państwowego zasobu archiwalnego obejmują: 25 filmów, 3 267 fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych, 638 nagrań dźwiękowych oraz 2 242 368 stron dokumentów tekstowych, których łączny rozmiar wynosi 4 638,09 GB.

Działalność reprograficzna archiwów państwowych w 2012 r. obejmowała mikrofilmowanie, wykonywanie kserokopii oraz kopii cyfrowych materiałów archiwalnych, w tym kopii zabezpieczających oraz kopii dla użytkowników. W roku sprawozdawczym wykonano 1 538 277 klatek mikrofilmów, z czego 93,50% stanowiły mikrofilmy zabezpieczające (1 438 317 klatek). Na potrzeby zagraniczne sporządzono łącznie 99 960 klatek mikrofilmów. Wykonano także 381 115 kserokopii, z czego 323 799 na potrzeby użytkowników. Powiększeń fotograficznych wykonano 550.

Ponadto wykonywano także zabezpieczające kopie cyfrowe:

- filmów – 6 jednostek (50,00 GB),
- fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych – 139 489 stron (3 816,29 GB),
- nagrań dźwiękowych – 241 jednostek (204,33 GB),
- dokumentów tekstowych – 10 799 200 stron (194 208,06 GB).

Dla użytkowników sporządzono w 2012 r. następujące ilości kopii cyfrowych:

- filmów – 2 jednostki (2,90 GB),
- fotografii oraz innych obiektów ikonograficznych – 66 273 (2 294,67 GB),
- nagrań dźwiękowych – 380 jednostek (50,76 GB),
- dokumentów tekstowych – 111 815 stron (1 389,22 GB).

Zestawienie wybranych rodzajów reprodukcji wykonanych dla użytkowników w roku sprawozdawczym przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 4. Struktura reprodukcji dla użytkowników

Rodzaje reprodukcji	Liczba reprodukcji
Kserokopie	323 799
Fotografie analogowe	43
Fotografie cyfrowe	41 119
Skany	158 257

Ponadto NAC skopiowało na potrzeby użytkowników 368 jednostek nagrań, (7 184 min).

Zauważalny jest spadek liczby reprodukcji wykonywanych dla użytkowników, spowodowany wprowadzeniem w 2011 r. możliwości samodzielnego wykonywania fotografii przez osoby korzystające z materiałów archiwalnych w pracowniach naukowych.

4.7. Bazy danych

Od dwudziestu lat dane o zasobie archiwalnym gromadzone są w komputerowych bazach danych. W 2012 r. liczba zestandaryzowanych baz danych nie wzrosła, lecz znacząco wzbogaciła się ilość zgromadzonej w nich informacji o zasobie archiwalnym. Widoczny jest systematyczny proces integracji informacji w celu jej udostępniania i przeszukiwania także on-line. W 2012 r. wykonano wyszukiwarke przeszukującą informacje o zespołach udostępniane w serwisach archiwa.gov.pl (zgromadzone w bazie danych SEZAM - System Ewidencji Zasobu Archiwalnego) oraz szukajwarchiwach.pl (zgromadzone w bazie danych ZoSIA – Zintegrowany System Informacji Archiwalnej). System SEZAM stosowany był w 32 archiwach państwowych oraz kilkudziesięciu innych instytucjach. W 2012 r. przekazano go do stosowania w Archiwum Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”. System ZoSIA stosowany był w archiwach państwowych w Lublinie i Poznaniu oraz w kilku muzeach. W 2012 r. wdrożono go w Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich w Warszawie oraz w Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu. System ten był nadal rozwijany – w 2012 r. opracowano i wdrożono wersję 1.2.

Łącznie udostępniono w Internecie opisy 91 060 zespołów przechowywanych w archiwach państwowych oraz kilkudziesięciu instytucji, które przystąpiły do wspólnego tworzenia systemu informacji o narodowym zasobie archiwalnym. Są wśród nich instytucje działające w Polsce: Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie wraz z Oddziałem w Poznaniu, Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Centralne Archiwum Wojskowe, Archiwum Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Archiwum Uniwersytetu Łódzkiego, Archiwum Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Główna Biblioteka Lekarska, Żydowski Instytut Historyczny, Stowarzyszenie Archiwum „Solidarności”, Zarząd Oddziału Związku Sybiraków w Łodzi, Fundacja Tygodnika Powszechnego, Kobyłczańskie Muzeum Oręża i Techniki Użytkowej oraz Konwent Bonifratrów w Krakowie, a także placówki polonijne działające poza granicami Polski: Polski Instytut Naukowy w Nowym Jorku, Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Stowarzyszenie

Weteranów Armii Polskiej w Ameryce, Centralne Archiwum Polonii w Orchard Lake i Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny. Biblioteka Polska w Londynie.

Powszechnie stosowana jest w archiwach państwowych baza danych IZA – Inwentarze Zespołów Archiwalnych, gromadząca informacje o zasobie na poziomie jednostki archiwalnej. Część zgromadzonych opisów dostępnych było w Internecie – łącznie 19 760 inwentarzy z archiwów państwowych oraz innych instytucji stosujących tę bazę danych. W Internecie udostępnionych było także 6 975 inwentarzy utworzonych w systemie ZoSIA. Systematycznie do inwentarzy zespołów dostępnych na portalu szukajwarchiwach.pl dołączone są skany dokumentów z tych zespołów. Pochodzą one z archiwów państwowych oraz innych instytucji stosujących system ZoSIA. W roku 2012 udostępniono 594 631 nowych skanów. Łącznie na tym portalu prezentowano 3 693 199 skanów.

Od kilkunastu lat stosowane są w archiwach dwie bazy tematyczne, scalane w wersji ogólnopolskiej oraz udostępniane w serwisie archiwa.gov.pl. Baza danych PRADZIAD (Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego) opisuje źródła wykorzystywane powszechnie do badań genealogicznych, przechowywane w archiwach państwowych, a także w archiwach archidiecezjalnych (w Łodzi, w Poznaniu, w Szczecinie i we Wrocławiu), diecezjalnych (Warszawsko-Praskim, w Płocku, we Włocławku i w Drohiczynie – tylko z dawnej diecezji pińskiej), w Fundacji Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich, w Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica w Szczecinie oraz opisy ksiąg metrykalnych wyznania mojżeszowego i rzymskokatolickiego przechowywanych w Urzędzie Stanu Cywilnego m. st. Warszawy (tzw. archiwum zabużańskie). W 2012 r. baza ta zawierała opisy 51 710 serii akt.

W serwisie archiwa.gov.pl dostępna była również baza danych ELA (Ewidencje Ludności w Archiwaliach), zawierająca opisy 59 437 opisów różnorodnych spisów, wykazów i kartotek z zasobu wszystkich archiwów państwowych. Mogą one służyć jako źródło informacji do badań genealogicznych, społecznych i prozopograficznych.

Powszechnie stosowaną zestandaryzowaną bazą danych był także NADZOR, gromadzący informacje o archiwach zakładowych pod nadzorem archiwów państwowych.

Oprócz powyższych baz danych, z których dane są scalane i wspólnie przeszukiwane, w archiwach stosowano bazy lokalne, których liczba sięgała 1500. Do ich utworzenia używano kilku programów: ISIS, dBase, Clipper, FoxPro, Access, Excel, Word, php, MySQL. Gromadzono w nich opis zasobu archiwalnego (inwentarze, informatory, indeksy, wykazy, sumariusze), używano ich do zarządzania zasobem i wspomagania funkcji archiwów (inwentarze topograficzne, skontrum, ewidencja wypożyczeń i udostępniania, kancelaria, archiwum zakładowe) oraz do opisu zbiorów bibliotecznych (w tym profesjonalne systemy MAK i Libra 2000).

5. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

5.1. Prace organów opiniodawczo-doradczych, działających przy dyrektorach archiwów państwowych oraz udział w pracach centralnych komisji i zespołów międzyarchiwalnych

Do funkcjonujących w archiwach państwowych organów opiniodawczo-doradczych należą komisje metodyczne, komisje archiwalnej oceny dokumentacji, zespoły zakupu archiwaliów, rady naukowo-programowe oraz inne komisje i zespoły powoływane przez dyrektorów archiwów do rozpatrywania określonych spraw.

W archiwach państwowych działały 24 komisje metodyczne, w których pracach uczestniczyli reprezentanci 33 archiwów. Komisje metodyczne zbierały się na 82 posiedzeniach, w trakcie których omawiano m.in. kwalifikacje nowo przyjętych zespołów do odpowiedniej grupy opracowania A1, A2, A3, opiniowano poprawność opracowania zespołów (zbiorów) oraz sporządzonych do nich pomocy ewidencyjno-informacyjnych, zatwierdzano inwentarze książkowe zespołów oraz zmiany w ewidencji zasobu, zatwierdzano metody opracowania różnych rodzajów materiałów archiwalnych i omawiano problemy metodyczne związane z opracowaniem oraz interpretacją przepisów w tym zakresie.

Stałymi organami kolegialnymi wspomagającymi działalność archiwów państwowych w sferze kształtowania zasobów archiwalnych są **komisje archiwalnej oceny dokumentacji**. Działa ich w sumie 24. Obradowały one na 64 posiedzeniach, w trakcie których omawiano takie zagadnienia jak: prawidłowość wartościowania dokumentacji w toku jej brakowania, ocena działalności podmiotów pod kątem możliwości ustalenia ich jako wytwórców materiałów archiwalnych, zasadność przejmowania danej dokumentacji jako materiałów archiwalnych do archiwum państwowego, czy też opinia planów kontroli archiwalnych.

Prace komisji archiwalnej oceny dokumentacji były monitorowane przez Naczelną Dyрекję Archiwów Państwowych, która podejmowała korespondencję z archiwami państwowymi w 56 sprawach z tego zakresu.

Zespoły zakupu archiwaliów, obradujące w 17 archiwach, zebrały się na 108 posiedzeniach, podczas których omawiano oferty zakupu materiałów archiwalnych, a także podejmowano decyzje o ich nabyciu, zapoznawano się z katalogami aukcyjnymi, omówiono monitorowanie stron internetowych oferujących sprzedaż archiwaliów oraz dokonywano wycen archiwaliów przeznaczonych do wypożyczenia na wystawy organizowane poza archiwami.

Rady naukowo-programowe zbierały się w AGAD oraz AP w Kielcach. W AGAD przedstawiono wydarzenia naukowo-wydawnicze i popularyzatorskie zrealizowane w 2012 r. oraz poddano dyskusji plan inicjatyw naukowo-wydawniczy

i harmonogram wydarzeń popularyzatorskich na rok 2013, natomiast w AP w Kielcach, na pierwszym posiedzeniu Rady Programowej *Świętokrzyskich Studiów Archiwalno-Historycznych*, omówiono formę, profil i wybór tytułu planowanego czasopisma, dyskutowano nad wyborem recenzentów oraz poddano ocenie artykuły nadesłane do druku.

W pracach centralnych komisji działających przy Naczelnym Dyrektorsze oraz zespołów międzyarchiwalnych o charakterze naukowo-badawczym lub opiniotwórczo doradczym uczestniczyli przedstawiciele NDAP oraz 23 archiwów państwowych. W roku sprawozdawczym działały następujące grona:

- **Rada Archiwalna** – przewodniczącym Rady jest prof. dr hab. Krzysztof Mikulski z UMK w Toruniu. W 2012 r. Rada obradowała na dwóch posiedzeniach, w dniach 25.01 i 30.10, podczas których omówiono działalność archiwów państwowych w latach 2010-2012 oraz zaopiniowano projekty ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oraz rozporządzenia MKiDN w sprawie zmiany nazwy Archiwum Państwowego w Krakowie.

- **Centralna Komisja Metodyczna** – przewodniczącą CKM jest Joanna Chojcka z AP w Koszalinie. W 2012 r. Komisja zebrała się trzykrotnie. Na posiedzeniach podejmowano tematykę akt osobowych i ich miejsca w zasobie, tworzenia zespołów akt wyborczych, zagadnienia przejmowania do zasobu archiwów państwowych i opracowywania kopert dowodowych oraz dyskutowano nad poprawnością sporządzonego w NAC inwentarza.

- **Centralna Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji** – w 2012 r. dokonano zmian w podstawach prawnych jej działania, zwiększając zakres jej działania o kwestie gromadzenia materiałów archiwalnych. 1 sierpnia 2012 r. powołany został nowy skład Komisji w kadencji 2012-2016 (8 pracowników archiwów państwowych i 1 pracownik NDAP). Przewodniczącą CKAOD jest Iwona Fischer z Archiwum Narodowego w Krakowie. Nowo powołana komisja odbyła w roku sprawozdawczym 3 posiedzenia, podczas których m.in. przyjęto program działania na lata 2012-2016, rozpatrzono 18 wniosków w sprawie dokonanej wartościowania dokumentacji z zasobu własnego archiwów państwowych, wyrażono opinię w zakresie wartościowania dokumentacji egzaminacyjnej z tzw. „próby losowej” w okręgowych komisjach egzaminacyjnych oraz przeprowadzono dwie ekspertyzy dokumentacji proponowanej do brakowania.

- **Rada do spraw informatyzacji i digitalizacji**, powołana w 2012 r., składała się z przedstawicieli NDAP oraz AGAD, NAC i archiwów państwowych w Katowicach, Lublinie, Olsztynie i Poznaniu. Przewodniczącym Rady jest dr Andrzej Biernat Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Członkowie Rady pracowali na posiedzeniach plenarnych (6 posiedzeń), przy pomocy systemów teleinformatycznych oraz odbyli wizyty robocze w archiwach państwowych w Lublinie i Poznaniu oraz w NAC. Rada podjęła 10 uchwał

rekomendujących Naczelnemu Dyrektorowi podjęcie wielu działań w obszarze informatyzacji i digitalizacji (m.in. dot. systemu ZoSIA; zintegrowanej informacji o zasobie archiwów państwowych; portalu szukajwarchiwach.pl, digitalizacji materiałów archiwalnych w archiwach państwowych, infrastruktury technicznej archiwów w zakresie informatyki oraz wdrażania w archiwach państwowych systemu EZD). Członkowie Rady opiniowali też projekty dwóch programów, które Naczelny Dyrektor zgłosił do Zintegrowanego Programu Informatyzacji Państwa, tzn. Cyfrowe Archiwa oraz Archiwum Dokumentów Elektronicznych.

- **Zespół naukowy do spraw analizy i nowelizacji wskazówek metodycznych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych**, powołany w 2012 r. W skład zespołu weszli pracownicy NDAP, archiwów państwowych oraz wyższych uczelni. Przewodniczącą zespołu jest Monika Andrasz-Mrozek z Archiwum Narodowego w Krakowie. Zespół spotkał się na dwóch posiedzeniach plenarnych, a większość prac jego członkowie wykonali kontaktując się za pomocą systemów teleinformatycznych, w tym dedykowanego forum dyskusyjnego. W ramach prac zanalizowano teksty kilkudziesięciu wskazówek metodycznych obowiązujących w archiwach państwowych, opracowanych w latach 1954-2012. Porównywano ich wzajemne powiązania oraz zgodność z międzynarodowymi standardami. Szczegółowy raport z prac zespołu wraz z rekomendacjami dalszych działań w zakresie metodyki archiwalnej został ukończony i przedstawiony Naczelnemu Dyrektorowi w styczniu 2013 r.

- **Zespół do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych** – w działalności tego zespołu uczestniczy 13 pracowników archiwów państwowych oraz 2 pracowników Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Jego pracami kieruje dr Ewa Perłakowska z Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Zespół obradował na 6 posiedzeniach, w trakcie których opracował i przyjął propozycje klasyfikacji i kwalifikacji dokumentacji dla następujących podmiotów: przedszkoli, powiatowych inspektoratów nadzoru budowlanego, bibliotek gminnych (miejskich) i powiatowych oraz powiatowych inspektoratów weterynarii. Dodatkowo zespół opiniował: jednolity rzeczowy wykaz akt dla urzędów kontroli skarbowej oraz przepisy kancelaryjne i archiwalne dla archiwów państwowych.

- **Zespół do analizy systemowej procesów w zakresie realizacji zadań kształtowania państwowego zasobu archiwalnego oraz przygotowania założeń do systemu teleinformatycznego „Nadzór”** – w działalności tego zespołu uczestniczyło 5 pracowników archiwów państwowych oraz 1 pracownik Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Jego pracami kierował Andrzej Jabłoński z AP w Szczecinie. Zespół obradował na 3 posiedzeniach, w trakcie których dyskutował o zakresie przedmiotowym i podmiotowym nowego narzędzia informatycznego

wspierającego działalność archiwów państwowych w zakresie tzw. nadzoru archiwalnego oraz informacji o zasobach archiwalnych w Polsce.

– **Kolegium Redakcyjne czasopisma „Archeion”** – na jednym posiedzeniu opiniowano artykuły proponowane do publikacji w tomie 112 czasopisma,

– **Komisja ds. Wyceny Archiwaliów w związku z ich czasowym wywozem za granicę** – komisji przewodniczy dr Andrzej Biernat Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Podczas posiedzenia, które odbyło się w dniu 27 marca 2012 r., komisja rozpatrzyła wnioski z AP w Krakowie, Wrocławiu i Szczecinie oraz AGAD w sprawie wypożyczenia dokumentów archiwalnych na wystawę Sąsiedzi w Europie. Księstwo Pomorskie i Królestwo Polskie 1000-1648, organizowaną wspólnie przez AP w Szczecinie i Landesarchiv w Greifswaldzie w dniach 10.04-30.06.2012 r., która miała być prezentowana na terenie Niemiec w dniach od 15 do 30 czerwca 2012 r. (wystawa na terenie Niemiec została przesunięta na rok 2013).

– **Komisja Zakupów Archiwaliów przy Naczelnym Dyrektorsze Archiwów Państwowych** – komisji przewodniczy dr Andrzej Biernat Zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. W roku sprawozdawczym Komisja obradowała siedmiokrotnie (w tym czterokrotnie zebrała się na posiedzeniu, a trzykrotnie obradowała przy wykorzystaniu środków teleinformatycznych). W roku 2012 do Komisji wpłynęło 9 wniosków o przyznanie środków na zakup interesujących materiałów archiwalnych, z czego 6 Komisja zaopiniowała pozytywnie.

– **Komisja ds. Wyjazdów Zagranicznych** – w 2012 r. Komisji przewodniczyła dr Barbara Berska. W trakcie posiedzeń Komisja opiniowała zgłaszane przez archiwa wnioski o wyjazdy zagraniczne archiwistów realizowane w ramach wymiany bezdewizowej. Posiedzenie Komisji odbyło się w dniu 14 lutego 2012 r. Komisja rozpatrzyła pozytywnie wnioski trzynastu z dwudziestu archiwistów. Z uwagi na duże zainteresowanie archiwistów oraz ograniczenia związane z limitem wymiany określonym w poszczególnych porozumieniach o współpracy z archiwami zagranicznymi Komisja podjęła decyzję o pozytywnym rozpatrzeniu wniosków związanych z kontynuacją prac rozpoczętych w latach ubiegłych oraz wniosków o szczególnym znaczeniu dla danego Archiwum. W efekcie dziewięciu archiwistów prowadziło badania w Austrii, Niemczech, Czechach, na Białorusi i w Turcji. Wyjazdy na Ukrainę nie doszły do skutku z uwagi na brak możliwości sfinansowania pobytu naszych pracowników przez partnerów ukraińskich.

5.2. Zebrania naukowe

Zebrania naukowe zorganizowano 2012 r. w 21 archiwach. Łącznie odbyło się 58 zebrań, w czasie których ogłoszono 81 referatów i komunikatów. Prezentowane na spotkaniach referaty dotyczyły najczęściej materiałów źródłowych przechowywanych w zasobie archiwalnym, historii regionów, a także form

popularyzacji wiedzy historycznej. Podejmowano zagadnienia z zakresu zabezpieczania zasobu, w tym konserwacji i digitalizacji archiwaliów, metodyki archiwalnej, selekcji materiałów archiwalnych, a także udostępniania. Poruszano problemy związane z digitalizacją oraz postępowaniem z dokumentacją elektroniczną. Oprócz referatów przedstawiane były sprawozdania z konferencji i seminariów, w których uczestniczyli pracownicy archiwów. Wiele przedstawionych referatów była następnie przygotowana do publikacji w wydawnictwach tradycyjnych oraz w Internecie.

5.3. Udział w konferencjach naukowych

Archiwiści uczestniczyli w 206 krajowych konferencjach naukowych, w trakcie których wygłosili 255 referatów dotyczących zagadnień historii oraz archiwistyki. Wiele tych konferencji było współorganizowanych przez archiwa państwowe. Pracownicy archiwów brali udział m. in. w konferencjach objętych patronatem Prezydenta RP („Archiwa Przełomu 1989-1991”), Ambasadora Japonii w Polsce (VI Forum Wielkopolskich Konserwatorów Papieru i Skóry "Konserwacja dzieł sztuki Dalekiego Wschodu"), Ambasadora RP w Rydze oraz Ambasadora Republiki Łotewskiej w Warszawie (IV Międzynarodowa konferencja naukowa „Polonica w zbiorach państw nadbałtyckich”).

Przedstawiciele archiwów brali udział także w XXVI Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Kartografii pt. „Kamienie milowe w kartografii” oraz w konferencjach „Archiwalia a badania regionalne. Rody i rodziny Mazowsza i Podlasia. Źródła do badan genealogicznych” i „Archiwa organizacji pozarządowych w Polsce”.

W 2012 r. archiwiści uczestniczyli w 47 konferencjach międzynarodowych, wygłaszając 50 referatów. Pracownicy AP w Katowicach wystąpili w charakterze referentów m.in. w Berlinie w konferencji „Region – Staat – Europa. Regionale Identitäten unter den Bedingungen von Diktatur und Demokratie in Mittel- und Osteuropa” i w Strasburgu w konferencji pt. „The forced conscription in the annexed territories during the IIIrd Reich”. Ponadto, pracownik AP w Toruniu wygłosił referat na międzynarodowej konferencji zorganizowanej w Izraelu w kibucu Tirat Zvi z okazji 150. rocznicy pierwszego wydania „Drishat Zion”. Polscy archiwiści brali udział także w konferencji „International collaboration and digitizing letters of migration” w Wiedniu.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, Władysław Stępiak, oraz kierownik Oddziału w Lubaniu AP we Wrocławiu, Adam Baniecki, wzięli udział w Międzynarodowym Kongresie Archiwów w Brisbane w Australii w dniach 20-24 sierpnia 2012 r.

Przedstawiciel Naczelnego Dyrektora uczestniczył w konferencji „Rola archiwów a odpowiedzialność karna za zbrodnie przeszłości”, zorganizowanej 5 grudnia 2012 r. w Tunisie przez Helsińską Fundację Praw Człowieka we współpracy z Tunezyjskim Centrum Sprawiedliwości Okresu Przemian, podczas której wygłosił referat pt. „Rola archiwów w rozliczeniach z przeszłością”. Konferencja poświęcona była wymianie doświadczeń na temat odpowiedzialności obalonych dyktatorskich rządów oraz dokumentacji ich zbrodni.

Pracownicy NDAP w szczególny sposób zaangażowali się także w konferencję „Dokumentacja elektroniczna w urzędzie”, zorganizowaną na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Konferencja, której współorganizatorem obok UKSW była także NDAP, skierowana była do szerokiego grona odbiorców (naukowcy, pracownicy administracji, archiwiści) i koncentrowała się na problematyce dokumentowania czynności w systemach elektronicznego zarządzania dokumentacją cyfrową, systemach tradycyjnych oraz w systemach dedykowanych.

5.4. Udział archiwów w projektach

W 2012 r. archiwa państwowe brały udział, niejednokrotnie we współpracy z krajowymi oraz zagranicznymi instytucjami, w realizacji różnego rodzaju programów i projektów badawczych.

Przedstawiciel AP w Gdańsku kontynuował prace w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie nad porządkowaniem spuścizny Karola Kleszczyńskiego. AAN i AP m.st. Warszawy we współpracy z Fundacją Ośrodka KARTA realizowali projekt *Losy Polaków w ZSRR w latach 1939-1956*. Pracownicy AAN służyli również wsparciem merytorycznym Fundacji przy opracowaniu kolekcji archiwalnych projektu *Ludzie opozycji PRL*.

Jednakże większość podejmowanych przedsięwzięć dotyczyła badań nad historią regionalną. Były one inicjowane przez archiwa bądź stanowiły wynik współpracy z przedstawicielami środowisk lokalnych – jednostkami administracji samorządowej, instytucjami kultury, związkami zawodowymi. Przedsięwzięciami własnymi archiwów był projekt, realizowany przez AP w Łodzi, napisania i opublikowania biogramów funkcjonariuszy polskiej Policji Państwowej z terenu województwa łódzkiego, poległych i zaginionych na terenie ZSRR, oraz projekt badań w zakresie udokumentowania i opisanie pomników i tablic pamiątkowych w Jeleniej Górze, zainicjowany i zrealizowany przez AP we Wrocławiu. Wspólnym przedsięwzięciem był projekt badawczy *Historia Solidarności Region „Ziemia Sandomierska” w latach 1980-1990*, kontynuowany w kolejnym roku przez AP w Kielcach wraz z Zarządem Regionu NSZZ Solidarność Ziemia Sandomierska. AP w Katowicach współpracowało z Instytutem Badań Regionalnych przy Bibliotece Śląskiej w Katowicach przy projekcie: *Encyklopedia Województwa Śląskiego*. Razem z Urzędem Miasta Pszczyna podjęto prace nad *Monografią Pszczyny*, zaś wynikiem

wspólnych działań Archiwum, Urzędu i Starostwa Powiatowego w Pszczynie był projekt *Powstania Śląskie w świadomości mieszkańców ziemi pszczyńskiej*. Archiwum to podjęło również prace nad konserwacją, digitalizacją, zmikrofilmowaniem oraz kompleksowym opracowaniem naukowym, a także wydaniem w formie materiału źródłowego rękopisu oprawnego *Journal des Empfangs und der Ausgabe des Convent und Krankenspital der Barmherzigen zu Teschen betreffend*. Natomiast AP w Łodzi, podejmując kwerendę źródłową w zasobie, włączyło się w projekt obchodów I wojny światowej w województwie łódzkim i Bitwy Łódzkiej 1914 r.

Archiwa brały także udział w przedsięwzięciach badawczych realizowanych przez środowiska naukowe. Pracownicy AGAD uczestniczyli w projektach *Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach d. Rzeczypospolitej i Śląska w XVIII i XIX w.* oraz *Urzednicy miejscy Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza do końca XVIII w.* AP w Katowicach nawiązało współpracę z Państwowym Instytutem Naukowym – Instytutem Śląskim w Opolu przy opracowaniu Leksykonu mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX w. Do prac realizowanych w ramach projektu *Atlas historyczny miast Polski* włączyli się przedstawiciele AP w Katowicach (współpraca z Uniwersytetem Śląskim) oraz AP we Wrocławiu (współpraca z Instytutem Archeologii i Etnologii PAN). Z naukowcami z Uniwersytetu Zielonogórskiego współdziałała AP w Zielonej Górze biorąc udział w projektach *Inskrypcje na terenach Polski Zachodniej* oraz *Cmentarze ewangelickie z lat 1815-1945 na terenach obecnego województwa lubuskiego*.

Ponadto pracownicy AP w Białymstoku i AP w Szczecinie kontynuowali prace w projekcie *INDEX Pamięci Polaków Zamordowanych i Represjonowanych przez Hitlerowców za Pomoc Żydom*, zainicjowanym przez Instytut Studiów Strategicznych w Krakowie, a koordynowany przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych.

Kontynuowano także, rozpoczęte w końcu 2011 r., prace w archiwum Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku, w ramach projektu stypendialnego „The Achievements of Prominent PIASA Memebbers, Scholars and Scientists from 1942 to 1980” realizowanego dzięki Fundacji Kościuszkowskiej. Ze względu na zalanie części dokumentacji znajdującej się w archiwum Instytutu (w lipcu 2011 r.), projekt stypendialny został zmodyfikowany i podporządkowany pracom związanym z ratowaniem zbiorów. Dodatkowo, za zgodą władz Instytutu i we współpracy z Instytutem Józefa Piłsudskiego, doprowadzono do zmiany w sposobie prezentacji danych na stronie internetowej Polskiego Instytutu Naukowego w „Archiwum on-line”.

W okresie od 22.09.2012 r. do 7.10.2012 r., na prośbę dyrektora Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku, pracownicy państwowej sieci archiwalnej opracowali projekt programu digitalizacji zbiorów Instytutu.

5.5. Współpraca w zakresie archiwistyki

Archiwa państwowe współpracowały z kilkunastoma placówkami naukowymi i uczelniami, przede wszystkim w zakresie prowadzenia zajęć dla studentów. W ramach współpracy z uczelniami archiwa zorganizowały też praktyki łącznie dla 460 praktykantów – najwięcej miejsc zapewniło AP w Krakowie (dla 134 praktykantów), AP we Wrocławiu (dla 50 praktykantów), AP m.st. Warszawy (dla 36 praktykantów), AP w Katowicach (dla 24 praktykantów) i AAN (dla 23 praktykantów).

Archiwa uczestniczyły także w organizacji kursów kancelaryjno-archiwalnych i warsztatów praktycznych. Podejmowano również wspólne działania w zakresie prac wydawniczych.

5.6. Udział we władzach instytucji naukowych i kulturalnych

Przedstawiciele 26 archiwów zasiadali w organach instytucji naukowych i kulturalnych. Zaliczyć można do nich:

- muzea - dr hab. Piotr Greiner z AP w Katowicach pełnił funkcję członka Rady Muzeum Miejskiego w Tychach i Rady Muzeum miejskiego w Rudzie Śląskiej, dr Lidia Wakuluk z AP w Bydgoszczy pełniła funkcję członka Rady Muzeum im. J. Kasprowicza w Inowrocławiu, dr Tomasz Matuszak z AP w Piotrkowie Trybunalskim pełnił funkcję członka Rady Muzeum im. Antoniego hr. Ostrowskiego w Tomaszowie Mazowieckim, Beata Herdzin pełniła funkcję członka Rady Programowej Muzeum Okręgowego w Toruniu;

- kapituły - Andrzej Grochowski z AP m.st. Warszawy pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody Honorowej im. Ostaszewskiego i Tytułu „Mławianin Roku”, Andrzej Kędziora z AP w Zamościu pełnił funkcję członka Kapituły Nagrody „Zamojska Osobowość Roku MORANDO” przyznawanej przez media i rektorów szkół wyższych oraz laureatów;

- towarzystwa historyczne - Piotr Rybczyński z AP w Poznaniu pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Przyjaciół Konina, Ivo Łaborewicz z AP we Wrocławiu Oddział w Jeleniej Górze – prezesa Towarzystwa Przyjaciół Jeleniej Góry, dr Jan Basta pełnił funkcję wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Rzeszowie, dr Tomasz Dziki z AP w Toruniu Oddział we Włocławku pełnił funkcję prezesa Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział we Włocławku;

- stowarzyszenia archiwistów i stowarzyszenia przyjaciół archiwów – Kazimierz Jaroszek z AP w Radomiu objął funkcję prezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, dr Dariusz Rymar z AP w Gorzowie Wielkopolskim pełnił funkcję wiceprezesa Towarzystwa Przyjaciół Archiwum i Pamiątek Przeszłości.

Dr Ewa Perłakowska (NDAP) pełniła funkcję członka Rady Informatyzacji przy Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji oraz Rady do spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego przy Bibliotece Narodowej.

6. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA I WYDAWNICZA

6.1. Działalność edukacyjna i popularyzatorska prowadzona przez Internet

Ważnym elementem aktywności NDAP i archiwów państwowych w 2012 r. była działalność informacyjna i edukacyjna skierowana do wszystkich potencjalnych użytkowników archiwów. Zadanie to realizowano prowadząc stronę internetową urzędu, na której regularnie zamieszczane były m.in. informacje na temat działalności NDAP oraz archiwów państwowych, nowych zarządzeń i aktów normatywnych ND, a także na temat informacji w mediach o NDAP i archiwach państwowych. Utworzona została również nowa zakładka pn. „Kolekcjonerstwo”, w której zamieszczane były informacje na temat dalszych wspólnych działań realizowanych przez NDAP i archiwa państwowe wraz ze środowiskiem polskich kolekcjonerów. W 2012 r. kontynuowano prace nad merytoryczną zawartością *Strefy Edukacyjnej* strony www.archiwa.gov.pl, a zwłaszcza w zakresie: propagowania wiedzy na temat programów i projektów o charakterze edukacyjnym, których uczestnikami są archiwa państwowe i NDAP; popularyzacji zasobu oraz aktywności archiwów państwowych poprzez uczestnictwo w projektach organizowanych przez inne podmioty; prezentowania skanów ciekawych materiałów archiwalnych; zamieszczania scenariuszy lekcji przygotowanych z wykorzystaniem materiałów archiwalnych, a także publikacji elektronicznej wersji wydawnictw. Podobnie, jak w poprzednich latach, w serwisie www.archiwa.gov.pl zamieszczano szereg informacji oraz wyjaśnień, poświęconych takim zagadnieniom, jak zarządzanie dokumentacją, zasady opracowywania przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, w tym materiały pomocnicze, czy stosowanie przepisów rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych. Dodatkowo na bieżąco aktualizowano informacje o pracach Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji. Kontynuowano także prowadzenie serwisu informacyjnego dla pracowników archiwów państwowych, związanych z działalnością w zakresie kształtowania zasobów archiwalnych.

6.2. Projekty wspierane i objęte patronatem przez Naczelnego Dyrektora oraz ważniejsze wydarzenia realizowane przez archiwa państwowe w 2012 r.

W związku z Decyzją nr 3 z 24 stycznia 2012 r. Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, mającą na celu wsparcie archiwów państwowych w zakresie działań wystawienniczych, edukacyjnych i wydawniczych, do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych wpłynęło 56 wniosków o dofinansowanie z 18 archiwów państwowych. Spośród nadesłanych propozycji 36 otrzymało od Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dofinansowania - ich realizacja

zaplanowana została do końca roku 2012. W ramach projektu zrealizowano m.in.: współorganizowaną przez AP w Katowicach 12 i 13 kwietnia 2012 roku międzynarodową konferencję naukową pt. *Przedsiębiorcy w procesach industrializacyjnych i modernizacyjnych na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Ruhry w XIX i XX wieku (do 1945 roku)* z udziałem badaczy z Uniwersytetu w Bonn, Uniwersytetu w Bochum, Uniwersytetu w Ostrawie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Muzeum Ziemi Górnośląskiej w Ratingen, Archiwum Koncernu ThyssenKrupp w Essen. Konferencja w założeniu miała charakter komparatystyczny, pozwalający spojrzeć na historię Zagłębia Ruhry i Górnego Śląska w szerszej perspektywie procesów modernizacji przebiegających w Europie w XIX i XX wieku; przygotowanie i wydanie XVIII tomu czasopisma *Miscellanea Historico-Archivistica*; imprezę otwartą w ramach Nocy Muzeów w AGAD, gdzie zaprezentowano wystawę pt. *Zapomniany świat epistolografii – listy sławnych ludzi od XIV do XX wieku*. Na ekspozycji pokazano oryginalne listy królów i królowych polskich oraz władców europejskich, a także korespondencję wybitnych poetów, pisarzy i naukowców. Wystawie towarzyszyła prezentacja multimedialna oraz pokazy pisania gęsim piórem i zwyczaje związane z korespondowaniem w Polsce i innych krajach w różnych epokach historycznych; imprezę otwartą AP w Koszalinie w ramach wydarzeń związanych z Nocą Muzeów w Koszalinie, której przewodnim hasłem było: *Castrum Cussalin, czyli w średniowiecznym Koszalinie*. W trakcie imprezy zaprezentowano m.in. pokazy walk rycerskich, zakuwanie w średniowieczne dyby, warsztaty i pokazy łucznicze zakończone turniejem, pokazy artylerii średniowiecznej czy wystawę uzbrojenia średniowiecznego; zorganizowanie w AP w Kielcach wystawy pt. *Wyżej, szybciej, silniej. Dzieje sportu na Kielecczyźnie w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach*, przedstawiającej historię sportu, nie tylko wyczynowego, w regionie świętokrzyskim - zaprezentowane dokumenty i fotografie dotyczyły zmagania sportowych oraz powstawania i rozwoju stowarzyszeń i klubów sportowych na Kielecczyźnie począwszy od połowy XIX wieku aż do lat 90. XX wieku. Gościem honorowym wernisażu był Leszek Drogosz – jeden z najwybitniejszych pięściarzy w historii polskiego boksu, medalista Igrzysk Olimpijskich w Rzymie, trzykrotny Mistrz Europy, wielokrotny medalista Mistrzostw Polski.

Akcje o charakterze informacyjnym, popularyzacyjnym i edukacyjnym realizowano w całej sieci archiwów państwowych, co pozwoliło położyć nacisk na wyeksponowanie lokalnego wymiaru historii. Wśród przedsięwzięć zorganizowanych przez NDAP należy wspomnieć m.in. prezentację wystaw *Polska rozproszona. Program zabezpieczania polskiego dziedzictwa archiwalnego poza granicami kraju*, a także *Nasi Izraelczycy. Losy polskich Żydów w Izraelu* poza granicami kraju oraz w sieci archiwów państwowych na terenie całej Polski, często w porozumieniu z regionalnymi instytucjami kultury. Ponadto 22 maja 2012 r. w Warszawie otwarto wystawę pt. *Gruzja - historia i współczesność* przygotowaną przez Naczelną Dyрекcję

Archiwów Państwowych, Narodowe Archiwa Gruzji, AP m.st. Warszawy oraz Stołeczną Estradę. Ekspozycję otworzyli Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych Władysław Stępnik, Ambasador Gruzji w Polsce Nikołosz Nikolozishvili oraz Dyrektor Generalna Archiwum Narodowego Gruzji Teona Iashvili. Wystawa prezentowała ponad 60 fotografii z przełomu XIX i XX wieku, a także współczesne zdjęcia gruzińskich krajobrazów i miast.

W czerwcu 2012 r. Naczelny Dyrektor zaprosił na spotkanie poświęcone opublikowanej nakładem NDAP oraz Archiwum Państwowego Republiki Macedonii publikacji pt. „Macedońscy uchodźcy w Polsce. Dokumenty – 1948-1975” specjalistów we wspomnianej dziedzinie oraz przedstawicieli mniejszości macedońskiej w Polsce.

Ponadto rozpoczęta została realizacja programu szkoleń, mających na celu podniesienie kompetencji zawodowych i kierowniczych przez archiwistów. W czwartym kwartale 2012 r. (13-15 listopada) w siedzibie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych odbyło się szkolenie inaugurujące cykl spotkań przeznaczonych dla pracowników archiwów państwowych reprezentujących średni szczebel kierowniczy. Zagadnienia poruszone podczas pierwszego szkolenia dotyczyły istoty dokumentu elektronicznego w podmiocie publicznym, a także właściwego zarządzania zasobami ludzkimi. Tematyka szkoleń przygotowana została w oparciu m. in. o konsultacje z dyrektorami archiwów państwowych, którzy określili potrzeby podległych im placówek i pracowników w zakresie podnoszenia kwalifikacji.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych zainicjował także cykl spotkań o charakterze szkoleniowym dla pracowników administracji centralnej, poświęconych budowie i opracowywaniu przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, zarządzaniu dokumentacją współczesną oraz dokumentowi elektronicznemu w praktyce urzędu. W sumie odbyło się 5 spotkań, w których wzięło udział 351 osób.

Przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym inicjowały także archiwa państwowe. AP m.st. Warszawy we współpracy z Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Warszawie zrealizowało projekt oświatowy skierowany do nauczycieli historii, historii i społeczeństwa, wiedzy o społeczeństwie, wiedzy o kulturze. W ramach jego realizacji przeprowadzono cykl warsztatów *Bez korzeni nie zakwitniesz – Warszawa moją małą ojczyzną* oraz zorganizowano konferencję metodyczną *Historia regionalna w edukacji: Bez korzeni nie zakwitniesz – Warszawa moją małą ojczyzną*. Materiały metodyczne będące rezultatem warsztatów opublikowano w wydawnictwie *Bez korzeni nie zakwitniesz – Warszawa moją małą ojczyzną. Scenariusze lekcji dla nauczycieli szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum*.

W 2012 r. pracownicy NDAP oraz archiwów państwowych uczestniczyli w pracach Komitetu i Zespołu ds. Listy Krajowej Programu UNESCO „Pamięć

Świata”, podczas których podjęto decyzję na temat wpisów na Listę Krajową w ramach jej pierwszej edycji. Rozpoczęto również planowanie uroczystości inauguracji Listy Krajowej. Zostało wystosowane pismo do Prezydenta RP z prośbą o objęcie wydarzenia swoim patronatem oraz bezpośrednio w nim uczestnictwo.

W dniach 5-7 września 2012 r. we Wrocławiu odbył się, organizowany co 5 lat, VI Powszechny Zjazd Archiwistów Polskich, który obradował pod hasłem: „Zatrzymać przeszłość, dogonić przyszłość”. Zjazd zorganizowały Stowarzyszenie Archiwistów Polskich i NDAP przy współpracy AP we Wrocławiu oraz Archiwum Politechniki Wrocławskiej. Wzięli w nim udział pracownicy wszystkich archiwów, a referaty wygłosili przedstawiciele AAN, AGAD, NAC, APDOP, AP w Częstochowie, Koszalinie, Krakowie, Lublinie, Poznaniu i Wrocławiu oraz NDAP. Przedmiotem dyskusji archiwistów, historyków, zarządców dokumentacji oraz informatyków były m.in. nadanie postaci cyfrowej archiwaliom, zarządzanie dokumentacją elektroniczną, rozwój e-administracji i wiele innych zagadnień dotyczących problemów i wyzwań współczesnej archiwistyki. W ramach Zjazdu zorganizowano szereg warsztatów archiwalnych oraz paneli tematycznych poświęconych najistotniejszym dylematom związanym z narodowym zasobem archiwalnym i archiwami, konsekwencjom informatyzacji archiwów, zmianom w statusie prawnym i kompetencjach archiwisty, popularyzacji wiedzy o archiwach czy ochrony danych osobowych i prywatności. Dużą popularnością cieszył się zorganizowany przez NDAP panel poświęcony wartościowaniu współczesnej dokumentacji oraz warsztaty z elektronicznego zarządzania dokumentacją cyfrową.

Zjazdowi towarzyszyła wystawa *Archiwalne też jest fajne... Wrocławskie archiwa wczoraj i dziś* zorganizowana wspólnie przez Naczelnego Dyrektora, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich i Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”.

W 2012 r. Naczelnny Dyrektor wsparł również organizację XIV Ogólnokrajowego Zjazdu Studentów Archiwistyki oraz objął patronatem XI Ogólnopolskie Święto Kolekcjonerów.

6.3. Działalność wydawnicza

Ważnym zjawiskiem w 2012 r. stało się przywrócenie regularnego wydawania specjalistycznego czasopisma naukowego *Archeion*. Zarazem zyskało ono status czasopisma punktowanego (10 pkt), co stanowi wyraz uznania dla wysokiego poziomu merytorycznego ukazujących się w nim publikacji.

Jednym z istotnych obszarów działalności archiwów państwowych w 2012 r. były prowadzone prace wydawnicze. Łącznie archiwa państwowe wydały 317 publikacji. Spośród zaplanowanych i zatwierdzonych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych pozycji wydawniczych zrealizowano w 2012 r. m.in.:

Silva rerum. Opera historica, diplomatica et archivistica continens, Andreae Tomczak dedicata - wydawnictwo jest zbiorem artykułów zebranych w celu uczczenia 90. rocznicy urodzin profesora Andrzeja Tomczaka - nestora archiwistyki polskiej. Zebrane teksty wprost lub pośrednio łączą się tematycznie z zagadnieniami podejmowanymi przez prof. A. Tomczaka w jego wieloletnich badaniach. Publikacja została przygotowana we współpracy ze Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich.

Archiwa polskie wczoraj i dziś – publikacja została przygotowana przez Naczelną Dyрекję Archiwów Państwowych w współpracy z Zarządem Głównym Stowarzyszenia Archiwistów Polskich z okazji VI Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Bogato ilustrowane wydawnictwo zawiera ponad 25 artykułów mających na celu przybliżenie działalności archiwów w Polsce, ich struktur, celów i zmian w ich działaniu, które zachodziły na przestrzeni dziejów kraju.

Funkcja edukacyjna archiwów – przedmiotem publikacji jest omówienie funkcji edukacyjnej archiwów rozumianej jako zespół zadań stojących przed placówkami archiwalnymi, mającymi na celu poszerzanie zakresu wiadomości, podnoszenie poziomu umiejętności i kształtowanie pożądanych postaw społeczeństwa za pośrednictwem określonych działań edukacyjnych.

Katalog pieczęci przy dokumentach samoistnych w zasobie Archiwum Państwowego w Bydgoszczy – barwnie wydany katalog ma charakter archiwalnej pomocy informacyjno-ewidencyjnej. Obejmuje zabytki sfragistyczne przy dokumentach samoistnych, wykazywanych w archiwalnych inwentarzach. W katalogu opisano łącznie ponad 550 odcisków pieczęci znajdujących się przy dokumentach z 42 zespołów archiwalnych: klasztornych, miejskich, dworsko-majątkowych, cechowych oraz kolekcji. Pieczęcie, pochodzące chronologicznie od początku XIII w. do początku XIX w., zostały podzielone według kryterium funkcjonalno-rzeczowego na sześć działów: królewskie, książęce, instytucji świeckich, instytucji kościelnych, miast i instytucji miejskich oraz pieczęcie osobiste.

Ochrona zasobu archiwów kościelnych – publikacja zawiera zbiór referatów dotyczących ochrony zasobu archiwów kościelnych, zaprezentowanych podczas konferencji naukowej przygotowanej przez Naczelną Dyрекję Archiwów Państwowych oraz AP w Olsztynie i AP m. st. Warszawy przy współpracy Rady ds. Kultury i Ochrony Dziedzictwa Kulturalnego Konferencji Episkopatu Polski i Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych. Autorzy poszczególnych tekstów zajęli się zagadnieniami dotyczącymi przechowywania, opracowywania, zabezpieczania i konserwacji oraz mikrofilmowania i digitalizacji zasobu archiwalnego.

„Miasto bez rabina nie może istnieć”. Rabini, podrabini i kandydaci na rabinów guberni warszawskiej w latach 1888-1912 – publikacja prezentuje archiwalia stanowiące spuściznę aktową Rządu Gubernialnego Warszawskiego z lat 1867–1917. Większość tych materiałów nie była nigdy wcześniej publikowana. Dotyczą one pięćdziesięciu

osób wykonujących obowiązki rabina (oraz sześciu pretendujących do tego stanowiska) na terenie trzydziestu siedmiu miejscowości guberni warszawskiej.

W 2012 r. przygotowano do druku również:

Raport o archiwach w Unii Europejskiej po rozszerzeniu. Pogłębiona współpraca archiwalna w Europie – plan działania opracowany przez Grupę Ekspertów Krajowych ds. Archiwów Państw Członkowskich Unii Europejskiej oraz Instytucji i Organów UE na zamówienie Rady Unii Europejskiej. Raport został przetłumaczony na język polski w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Pamiętnik z XIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki – wydawnictwo jest zbiorem referatów wygłoszonych przez uczestników Ogólnopolskiego Zjazdu, który odbył się w 2011 r. w Lublinie i Zamościu. Organizatorem Zjazdu już po raz trzeci było Studenckie Koło Naukowe Archiwistów UMCS.

Materiały z posiedzenia XXIV Konferencji Europejskiej Rady Archiwistów Narodowych – publikacja jest zbiorem referatów wygłoszonych podczas konferencji, która odbyła się w Krakowie w 2011 roku podczas Polskiej Prezydencji w Unii Europejskiej.

Ponadto w okresie sprawozdawczym został wydany CXII tom czasopisma naukowego Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych „Archeion”.

W 2012 r. wyszły drukiem materiały po konferencji, zorganizowanej w 2010 r. wspólnie przez: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych oraz AP w Poznaniu. Jest to: *Dokumentacja masowa. Z problematyki kształtowania zasobu archiwalnego*.

W roku sprawozdawczym w całej sieci archiwów państwowych kontynuowano prace nad różnego typu publikacjami, wśród których znajdowały się pomoce archiwalne (przewodniki po zasobach, informatory, inwentarze zasobów), wydawnictwa źródłowe, monografie, albumy i inne opracowania historyczne, czasopisma archiwalne i wydawnictwa seryjne.

Ze względu na duże zainteresowanie zostały przeprowadzone dodruki dwóch publikacji:

Real & Other Phtos. Wstęp do historii, identyfikacji i kolekcjonowania wczesnych fotograficznych kartek pocztowych – kompendium wiedzy o fotograficznych kartach pocztowych, zawierające zarówno historyczny zarys zagadnienia, jak i szczegółowy opis poszczególnych technik i procesu ich rozpoznawania. Jest to unikalne w skali kraju kompleksowe opracowanie problematyki podjętej w publikacji.

Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce – wydawnictwo stanowi efekt wieloletniej pracy grupy archiwistów, głównie z polskich archiwów państwowych. Informator zawiera indeks osobowy, indeks

urzędów, organizacji i instytucji oraz spis mikrofilmów przechowywanych w zbiorach Instytutu.

Do najważniejszych publikacji wydanych przez archiwa państwowe należą:

- *Kartografia miast Mazowsza i ziemi dobrzyńskiej do końca XIX wieku,*
- *Inwentarz akt i mikrofilmów Ambasady RP w Waszyngtonie z lat (1918) 1919-1945 oraz mikrofilmów z akt Jana Ciechanowskiego, ambasadora RP w Waszyngtonie, a następnie działacza i publicysty w USA z lat 1945-1956,*
- *Fabryka tańca. Historia Zespołu Tańca Ludowego Harnam,*
- *Nadnarwianka Pułtusk 1921–2011. Zarys dziejów,*
- *Niepokorni 1976-1989. Mieszkańcy powiatu grodziskiego na rzecz wolności, t. 1,*
- *Katalog śląskich dokumentów joannickich przechowywanych w Narodowym Archiwum w Pradze,*
- *Urzednicy miejscy Przemyśla w XIV-XVIII wieku,*
- *ANORDNUNG! ZARZĄDZENIE! Afisze niemieckich władz okupacyjnych z terenu miasta Płocka (1939-1940),*
- *Polska Zjednoczona Partia Robotnicza na Warmii i Mazurach 1948-1990,*
- *Józef Siwiński. Listy z Syberii 1873-1879.*

Archiwa państwowe kontynuowały edycję własnych czasopism i wydawnictw seryjnych. Zaliczają się do nich: „Teki Archiwalne” (AAN), „Miscellanea Historico-Archivistica” (AGAD), „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP w Gorzowie Wielkopolskim) „Szkice Archiwalno-Historyczne” (AP w Katowicach), „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne” (AP w Kielcach), „Krakowski Rocznik Archiwalny” (AP w Krakowie), „Rocznik Łódzki” (AP w Łodzi), „Biblioteka Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim” (AP w Piotrkowie Trybunalskim), „Tomaszowski Słownik Biograficzny” (AP w Piotrkowie Trybunalskim), „Płockie Zeszyty Archiwalne” (AP w Płocku), „Poznański Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP w Poznaniu), „Rocznik Historyczno-Archiwalny” (AP w Przemyśle), „Prace Historyczno-Archiwalne” (AP w Rzeszowie), „Prace Archiwalno-Konserwatorskie” (AP w Siedlcach), „Rocznik Augustowsko-Suwalski” (AP w Suwałkach), „Szczeciński Informator Archiwalny” (AP w Szczecinie), „Kronika Warszawy” (AP m.st. Warszawy), „Archiwariusz Zamojski” (AP w Zamościu).

W listopadzie 2012 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych była obecna jako wystawca podczas XXI Targów Książki Historycznej, w trakcie których podjęto akcje popularyzacyjne i informacyjne.

7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W 2012 r. koordynowano współpracę międzynarodową w oparciu o bilateralne porozumienia archiwalne z 26 partnerami zagranicznymi oraz realizację projektów, takich jak:

- **program UNESCO „Pamięć Świata”**, w tym zorganizowanie w Warszawie w dniach 8-9 maja 2012 r. prestiżowej konferencji ekspertów program z kilkudziesięciu krajów świata (łącznie ponad 50 uczestników). Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wziął udział w konferencji międzynarodowej, zorganizowanej przez UNESCO w Vancouver w Kanadzie pod hasłem *Pamięć świata w epoce cyfrowej*.
- **program Reconstitution of the Memory of Poland** (kontynuacja kwerend na Ukrainie dotyczących poszukiwania poloników);
- projekty związane z uzupełnianiem narodowego zasobu archiwalnego, w tym mikrofilmowaniem poloników we Lwowie.

W roku sprawozdawczym zintensyfikowano kontakty z przedstawicielami zagranicznych placówek dyplomatycznych w Polsce, zainteresowanych włączeniem się do współpracy archiwalnej. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych przyjął oficjalne wizyty ambasadorów Turcji oraz Iranu, rezydujących w Warszawie. Szczególne znaczenie dla pogłębienia dalszej współpracy miały kontakty z Ambasadą Turecką, która włączyła się w planowane na 2014 r. obchody państwowe 600-lecia nawiązania stosunków dyplomatycznych między obu krajami. Z archiwami tureckimi prowadzono też wspólne prace nad wpisaniem na listę światowego dziedzictwa archiwalnego zbioru dokumentów osmańskich z AGAD w Warszawie.

Szczególne uwagę zwrócono na zintensyfikowanie kontaktów dwustronnych z krajami sąsiadującymi z Polską, z którymi archiwa polskie są związane wspólną, niejednokrotnie trudną historią. W ramach podjętych działań wizyty w Warszawie złożyli szefowie archiwów niemieckich i rosyjskich, z którymi przedyskutowano na nowo obszary dalszej współpracy, także w zakresie możliwości wznowienia starań restytucyjnych.

W marcu 2012 r. rozpoczęto realizację kolejnego 3-letniego projektu europejskiego **APEX**, realizowanego w gronie 28 partnerów europejskich. Ma on kontynuować prace prowadzone w latach 2009-2011 w ramach projektu APEnet, którego rezultatem była budowa modelu logicznego i fizycznego Europejskiego Portalu Archiwalnego. W ramach nowego przedsięwzięcia NDAP planuje udostępnienie kolejnego 1 mln danych (rekordów na poziomie opisu jednostki archiwalnej), pochodzących z 12 archiwów państwowych oraz 300 tys. skanów dokumentów. W ramach projektu nastąpi też rozbudowa narzędzi informatycznych,

służących do konwersji danych do standardu EAD. W roku sprawozdawczym przygotowano harmonogram prac na lata 2012-2015 wraz z preliminarem wydatków, uczestniczono w pracach i spotkaniach grup roboczych, działających w ramach projektu.

Kontynuowano współpracę ze środowiskami polonijnymi oraz koordynowano prace związane z zabezpieczaniem zasobu archiwalnego poza granicami kraju. W ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwa kulturowego”, priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” pomocą w zakresie porządkowania, opracowania, konserwacji i digitalizacji zbiorów objęto 12 instytucji polskich z Europy i obu Ameryk. Kontynuowano program zabezpieczenia bezcennych zbiorów archiwalnych oraz bibliotecznych, przechowywanych w Archiwum Instytutu Literackiego „Kultura” Maisons Laffitte pod Paryżem. Prace wykonywał 10-osobowy zespół archiwistów, porządkując kolejne partie archiwaliów. Do kraju przewieziono zbiory audiowizualne Biblioteki Polskiej w Londynie i Biblioteki Polskiej w Paryżu w celu przeprowadzenia procesu digitalizacji. W 2012 r. zakończono prace nad materiałami z Londynu, które prowadzono we współpracy z Archiwum Polskiego Radia.

Kontynuowano współpracę z organizacjami międzynarodowymi i gremiami europejskimi. Głównym przejawem tych kontaktów było uczestnictwo w posiedzeniach EBNA i EAG (w Kopenhadze oraz Nikozji na Cyprze), posiedzeniu Stałej Konferencji Bibliotek, Archiwów i Muzeów Polskich na Zachodzie, udział w spotkaniach DLM-Forum, konferencjach archiwalnych oraz konserwatorskich.

Uczestniczono także w pracach Euroazjatyckiego Oddziału Międzynarodowej Rady Archiwów (EURASICA). W 2012 r. posiedzenie tego gremium odbywało się w Kirgizji, a przedstawiciele Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w czasie konferencji naukowej wygłosili referat zatytułowany „Korzystanie z zasobów archiwalnych w Internecie - doświadczenie polskich archiwów”.

Istotnym wydarzeniem w drugiej połowie roku sprawozdawczego było **wznowienie konferencji z cyklu *Colloquia Jerzy Skowronek dedicata***, adresowanych do archiwów państw Europy Środkowo-Wschodniej. XII międzynarodowa konferencja z tego cyklu, zorganizowana została w dniach 4-5 października 2012 r. we współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej. Tematem obrad była *Dokumentacja komunistycznych organów represji*. Poza uczestnikami z Polski w roli referentów wystąpiło ponad 20 przedstawicieli z państw europejskich oraz Stanów Zjednoczonych. Konferencja ta stała się ważnym forum debaty międzynarodowej o problemach związanych z procesem przejmowania dokumentacji byłych organów represyjnych w państwach bloku komunistycznego, ich opracowania oraz udostępniania dla szerokiego kręgu użytkowników.

W 2012 r. zorganizowano wyjazdy zagraniczne dla ponad 30 pracowników archiwów państwowych. Przygotowane zostały harmonogramy prac dla ponad 20

osób pracujących nad zabezpieczeniem zasobu instytucji polonijnych oraz w ramach programu rejestracji poloników na Ukrainie. Pomocą ze strony Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych objętych zostało 14 instytucji polonijnych, a mianowicie: Biblioteka Polska w Paryżu, Polska Misja we Francji, Polska Misja Katolicka w Szwajcarii, Fundacja Archivum Helveto-Polonicum, Muzeum Polskie w Rapperswilu, Studium Polski Podziemnej w Londynie, Muzeum Polskie w Ameryce, Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w USA, Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Biblioteka Polska POSK w Londynie, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyko w Argentynie.

Opracowano ponad 30 opinii na temat aktów normatywnych oraz umów i porozumień, głównie dotyczących bilateralnych programów współpracy kulturalnej i naukowej z różnymi krajami (m. in. Chorwacja, Chiny, Flandria, Francja, Indie, Izrael, Japonia, Korea, Niemcy, Rosja, kraje Afryki, Bliskiego Wschodu).

W dniu 4 października 2012 r. podpisano nowe porozumienie bilateralne z archiwami Litwy, regulujące najważniejsze wzajemne obszary współpracy, takie jak wymiana bezdewizowa archiwistów, wymiana mikrofilmów z zasobów obu krajów, organizacja wspólnych wystaw i konferencji. Przygotowano i rozpoczęto konsultowanie nowych porozumień o współpracy archiwalnej z zarządami archiwów państwowych Jugosławii oraz Wietnamu.

W ramach pozyskiwania nowych zbiorów do zasobu archiwów państwowych koordynowano w NDAP następujące przedsięwzięcia:

- pozyskanie mikrofilmów poloników z Ukrainy (zakupiono taśmy mikrofilmowe dla Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie i pozyskano 50 tys. kolejnych klatek mikrofilmowych do zasobu AGAD w Warszawie);
- wymiana mikrofilmów z archiwami litewskimi (przygotowano 25 tys. klatek mikrofilmowych na kolejną wymianę);
- rozpoczęcie przygotowań do digitalizacji akt studentów polskich z Uniwersytetu w Dorpacie we współpracy z Archiwum Narodowym Estonii oraz Polską Ambasadą w Tallinie.

8. PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI NIEARCHIWALNEJ

Według stanu na koniec 2012 r. zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych obejmowały 3 604 002 j., 36 975,88 mb. Dokumentacja przejęta odpłatnie mierzy 32 581,2 mb, 3 069 153 jednostek, a dokumentacja przejęta nieodpłatnie 4 394,68 mb, 534 849 jednostek.

W roku sprawozdawczym zbiory dokumentacji niearchiwalnej przechowywanej w archiwach państwowych zwiększyły się o 3 424,88 mb, 391 123 j., w tym dokumentacji przejętej odpłatnie – 2 529,37 mb, 285 781 j., a dokumentacji przejętej nieodpłatnie 895,51 mb, 105 342 j. W 2012 r. nie doszło do przejęcia dokumentacji niearchiwalnej na podstawie decyzji Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

Tabela nr 5. Rozmiar dokumentacji niearchiwalnej (ogółem i nabytków)

	Rozmiar łączny na koniec roku sprawozdawczego				Nabytki w roku sprawozdawczym			
	odpłatnie		nieodpłatnie		odpłatnie		nieodpłatnie	
	mb	j.	mb	j.	mb	j.	mb	j.
Osobowa	11 626,07	2 508 684	2 870,18	458 690	862,32	227 486	344,70	86 000
Płacowa	5 754,06	209 670	1 009,93	65 282	455,01	19 013	340,83	15 082
Inna	15 201,07	350 799	514,57	10 877	1 212,04	39 282	209,98	4 260
Razem	32 581,20	3 069 153	4 394,68	534 849	2 529,37	285 781	895,51	105 342

Wartość kontraktów na przechowywanie dokumentacji niearchiwalnej, zawartych w ciągu roku, wyniosła 1 646 572,45 zł.

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych prowadził Ewidencję przechowawców akt osobowych i płacowych. Według stanu na koniec 2012 r. baza obejmowała informacje o 253 przedsiębiorcach, w tym 199 podmiotach działających. W roku sprawozdawczym do Ewidencji wpisano 20 nowych przechowawców, 12 podmiotów wykreślono.

9. LEGISLACJA

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, podobnie jak w latach ubiegłych, uczestniczył w procesie przygotowania i opiniowania projektów aktów prawnych, zarówno inicjując takie prace, jak i uczestnicząc w uzgodnieniach międzyministerialnych. Zgłaszane przez Naczelnego Dyrektora uwagi, propozycje zmian i poprawek uwzględniane były na różnych etapach prac legislacyjnych i stanowiły istotne wsparcie działań Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w tym zakresie. Działalność opiniodawcza w procesie legislacyjnym uległa wzmoczeniu poprzez stały udział Naczelnego Dyrektora w pracach Komitetu Rady Ministrów do spraw Cyfryzacji.

Prace legislacyjne w roku sprawozdawczym zostały zdeterminowane w szczególności przez projekty dwóch aktów prawnych:

- ustawy o zmianie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
- rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie sposobu przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów.

W obu ww. przypadkach całość uzgodnień oraz przygotowywanie kolejnych wersji projektów spoczywała na Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Istotnym zaangażowaniem wykazała się także NDAP w procesie opiniowania projektów zarządzeń dotyczących organizacji archiwów wyodrębnionych, takich jak Archiwum Sejmu RP, czy archiwa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.

Naczelna Dyrekcja aktywnie włączyła się także w proces opiniowania w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji uwag zgłoszonych do nowelizacji rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt i instrukcji archiwalnej dla administracji samorządowej i rządowej.

Z ważniejszych opiniowanych projektów aktów prawnych, czy ich nowelizacji warto wymienić: ustawę o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, ustawę – Prawo o prokuraturze, tak zwane ustawy deregulacyjne, rozporządzenia dotyczące sposobu prowadzenia metryki spraw, jak i wyłączeń w tym zakresie, czy rozporządzenia dotyczące dokumentacji medycznej.

W sumie swoje stanowisko Naczelny Dyrektor wyrażał w 71 sprawach, w tym zaopiniował m.in.:

- 14 projektów założeń ustaw,
- 9 projektów ustaw,
- 39 projektów rozporządzeń.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych wydał również 44 zarządzenia i decyzje.

10. KADRY

Corocznie powiększający się zasób archiwów państwowych – od 2006 r. wzrósł aż o przeszło 50 km bieżących akt (tj. o przeszło 5 mln jednostek inwentarzowych) – opracowywany, zabezpieczany i udostępniany jest przy nieznacznych tylko zmianach w poziomie zatrudnienia (wg sprawozdania RB-70), które przedstawia się następująco:

Tabela nr 6

Rok	Plan zatrudnienia
2007	1491
2008	1492
2009	1492
2010	1493/1497
2011	1534*
2012	1534

*przeniesienie 37 etatów ze zlikwidowanych gospodarstw pomocniczych.

Naczelną Dyrekcja Archiwów Państwowych i archiwa państwowe od wielu lat prowadzą politykę racjonalnego wykorzystania zasobów ludzkich. Wszystkie nowe zadania zlecone, a także te wynikające z własnej inicjatywy obsługiwane są przez tę samą liczbę pracowników. Wieloletnia stagnacja wynagrodzeń powoduje, że archiwiści w znacznej liczbie przechodzą do pracy w instytucjach, oferujących wyższe płace (np. do archiwów zakładowych banków czy ministerstw).

Wielu pracowników działalności podstawowej (merytorycznych) archiwów państwowych w zakresach obowiązków służbowych ma różnorodne dodatkowe zadania np. sprawy kadrowe, ochronę przeciwpożarową, sprawy bezpieczeństwa i higieny pracy, kancelarię tajną, przetargi publiczne, prowadzenie stron internetowych, pozyskiwanie środków zewnętrznych itp.

Także wysoki poziom wykształcenia pracowników archiwów państwowych (57% osób pracowników – w tym pracownicy obsługi – posiada wyższe wykształcenie; w tej grupie znajduje się ponad 80 osób posiadających tytuły i stopnie naukowe) nie daje gwarancji wyższego wynagrodzenia.

10.1. Zatrudnienie według stanu na dzień 31 grudnia 2012 r.:

a) w archiwach państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
pracownicy naukowi	8,58	10
archiwiści	893,23	910
konserwatorzy	100,08	105

administracja	228,24	243
obsługa	237,67	268
razem:	1 467,80	1 536

b) w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych:

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
administracja	54,15	56
obsługa	5	5
razem:	59,15	61

c) łączne zatrudnienie w NDAP i jednostkach podległych

	<i>etaty</i>	<i>osoby</i>
	1 526,95	1 597

d) mianowani urzędnicy służby cywilnej

	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	24	10

10.2. Wykształcenie pracowników

a) wykształcenie wyższe	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	310	6
historyczne	261	11
pozostałe	306	35
razem:	877	52

b) studia podyplomowe	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
archiwistyczne	186	3
historyczne	7	0
pozostałe	76	10
razem:	269	13

c) osoby z wykształceniem wyższym w stosunku do ogółu zatrudnionych	<i>w archiwach</i>	<i>w NDAP</i>
	57%	85%

10.3. Podnoszenie kwalifikacji kadry archiwów państwowych i NDAP

Podobnie jak w poprzednich Naczelną Dyрекcja Archiwów Państwowych zorganizowała szkolenia dla pracowników archiwów państwowych oraz NDAP:

- w dniu 15 maja na temat przykładowych przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, wypracowanych przez zespół do wspierania archiwów państwowych i Naczelną Dyрекcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych – w spotkaniu wzięło udział **75 osób**;
- w dniu 28 czerwca o dokumencie elektronicznym w praktyce urzędu – **30 osób**;
- w dniach 11-13 lipca pt. „Postępowanie ze specyficznymi rodzajami dokumentacji współczesnej” – **65 osób**;
- w dniu 23 października na temat budżetu zadaniowego – **75 osób**;
- w dniach 13-15 listopada pierwsze szkolenie z cyklu szkoleń skierowanych do kadry średniego szczebla w archiwach państwowych w celu podnoszenia kwalifikacji;
- w dniach 21-23 listopada na temat aktualnych zagadnień w nadzorze archiwalnym, przejmowania elektronicznych materiałów archiwalnych oraz projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych dla archiwów państwowych – **75 osób**;
- w dniu 29 listopada na temat walidacji danych w bazach danych i aktualizacji danych w bazach dostępnych on-line – **50 osób**;
- w dniu 3 grudnia o sposobie pracy kancelaryjnej w systemie elektronicznego zarządzania dokumentacją – **35 osób**.

Swoje kwalifikacje pracownicy NDAP podnosili na szkoleniach wewnętrznych oraz zewnętrznych (m.in. organizowanych przez Krajową Szkołę Administracji Publicznej), a także poprzez udział w konferencjach szkoleniowych, przygotowywanych przez stowarzyszenia archiwalne, firmy prywatne, ale także podmioty publiczne (Główny Urząd Geodezji i Kartografii oraz Narodowy Bank Polski).

11. FINANSE

11.1. Wydatki budżetowe

W roku 2012 kwota pozostawiona do dyspozycji przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego na działalność archiwów państwowych wyniosła 138 153 991 zł. Stanowiła ona plan, którego wykonanie zamknęło się kwotą 137 627 789,29 zł, co oznacza, że wykonanie wyniosło 99 %. Zwrot niewykorzystanych środków do budżetu to kwota 526 201,71 zł

Tabela nr 7

<i>L.p.</i>	<i>Rodzaj wydatków</i>	<i>Wykonanie 2012 rok (zł)</i>
1	wynagrodzenia osobowe pracowników	58 339 896,89
2	dodatkowe wynagrodzenie roczne	4 375 977,52
3	składki na ubezpieczenie społeczne	10 391 074,95
4	składki na fundusz pracy	1 186 111,67
5	wydatki majątkowe	25 829 147,11
6	świadczenia na rzecz osób fizycznych	137 332,17
7	składki na PFRON	215 058,00
8	wydatki rzeczowe	37 153 190,98
Razem		137 627 789,29

11.2. Dochody budżetowe

Dochody budżetowe zostały zaplanowane na 2012 r. dla archiwów państwowych w wysokości 2 764 000 zł. Głównym źródłem dochodów były wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych, wpływy ze sprzedaży wyrobów, wpływy ze sprzedaży składników majątkowych oraz pozostałych dochodów.

Wykonanie dochodów kształtuje się następująco

Tabela nr 8

§	<i>Dochody z tytułu:</i>	<i>plan (zł)</i>	<i>wykonanie (zł)</i>
075	dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych	70 000	98 619,08
083	wpływy z usług	160 000	481 729,79
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów	18 000	31 383,56
087	wpływy ze sprzedaży składników majątkowych		8 766,09
092	pozostałe odsetki		79,20
097	wpływy z różnych dochodów	41 000	156 679,49
RAZEM		289 000	777 257,21

Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przejętych zadań, które w 2010 r. były finansowane z rachunku dochodów własnych

Tabela nr 9

§	<i>Dochody z tytułu:</i>	<i>plan (zł)</i>	<i>wykonanie (zł)</i>
083	wpływy z usług	2 344 000	2 085 561,32
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów	1 000	0,00
RAZEM		2 345 000	2 085 561,32

Dochody państwowej jednostki budżetowej uzyskane z tytułu przejętych zadań, które w 2010 r. były realizowane przez gospodarstwa pomocnicze

Tabela nr 10

§	<i>Dochody z tytułu:</i>	<i>plan (zł)</i>	<i>wykonanie (zł)</i>
083	wpływy z usług	110 000	96 041,03
084	wpływy ze sprzedaży wyrobów	20 000	2 715,50
RAZEM		130 000	98 756,53

12. INWESTYCJE

W 2012 r. w sieci archiwów państwowych kontynuowano podjęte w 2011 r. ważne inwestycje infrastrukturalne dotyczące budowy nowych budynków dla AP w Gorzowie Wlkp., Zielonej Górze i Radomiu. Ponadto rozpoczęto prace budowlane związane z przebudową i rozbudową siedziby AP w Gdańsku oraz przebudową magazynów w AP w Lublinie.

W poszczególnych archiwach w ww. okresie realizacja inwestycji przedstawiała się następująco:

1. **AP w Gorzowie Wlkp.** – budowa nowego budynku dla Archiwum. W okresie sprawozdawczym wykonano pokrycie dachu oraz ścianki działowe budynku. Zakończono prace związane z wykonaniem przyłączy do budynku oraz instalacji wewnętrznych (okablowanie i orurowanie). Zamontowano stolarkę okienną i drzwiową zewnętrzną oraz część stolarki wewnętrznej. Rozpoczęto prace związane z wykonaniem elewacji oraz zagospodarowaniem terenu. Wykonano tynki wewnętrzne oraz posadzki. Rozpoczęto prace wykończeniowe – sufity podwieszane, okładziny z płytek ceramicznych ścian i posadzek oraz malowanie. Zaplanowane na 2012 r. środki inwestycyjne wydatkowane w 100% .

2. **AP w Zielonej Górze** – budowa nowego budynku dla Archiwum. Do końca 2012 r. ukończono roboty tzw. stanu surowego łącznie z dachem. Wykonano całą stolarkę, izolacje oraz elewacje zewnętrzne. Zrealizowano również większość (bez montażu osprzętu i urządzeń) robót instalacji wewnętrznych, w tym: wody zimnej, p/poż., instalacje centralnego ogrzewania, kanalizacyjne, wentylacyjne, zasilania elektrycznego oraz oświetlenia. W większości pomieszczeń położono płytki ceramiczne. Wykonano także węzeł cieplny i zamontowano w nim część niezbędnych urządzeń. Posadowiono w szybach windy: osobową i towarową. Przed końcem roku zniwelowano część terenu i przygotowano miejsca postojowe, oraz dostarczono agregat prądotwórczy. W ostatniej dekadzie listopada 2012 r. położono tory pod regały jezdne.

3. **AP w Gdańsku** – rozbudowa i przebudowa siedziby Archiwum. W 2012 r. wykonano projekt zamienny oraz uzyskano zamienne pozwolenie na rozbudowę Archiwum. Poza tym wykonano budynek w stanie surowym wraz z zadaszeniem, zamontowano okna. Wewnątrz budynku zostały wykonane instalacje: sanitarna elektryczna, centralnego ogrzewania i częściowo System Urządzeń Gaśniczych.

Ponadto opracowano program funkcjonalno-użytkowy na przebudowę oraz wykonano izolację poziomą istniejącej części budynku. Wykonano także dokumentację projektową na wykonanie kanalizacji deszczowej oraz instalacji wodno-kanalizacyjnej i przyłącza prądowego dla Oddziału w Gdyni gdańskiego Archiwum.

4. **AP w Radomiu** – budowa nowego obiektu dla Archiwum. Zgodnie z przyjętym harmonogramem rzeczowo - finansowym w 2012 roku wybudowano budynek archiwum wraz z wykonaniem wszystkich ścian działowych, fasad, ścian przeszklonych przeciwpożarowych, wszystkich posadzek i podłóg oraz zagospodarowaniem terenu bez zieleni (parkingi, droga dojazdowa, chodniki). Ponadto wykonano wszystkie prace branży sanitarnej, kanalizacji deszczowej, instalacji technologicznej ciepła, klimatyzacji i wentylacji mechanicznej oraz instalacji elektrycznych, strukturalnych i teletechnicznych (system antywłamaniowy, system przeciwpożarowy, system oddymiania, telewizja przemysłowa). Zakończono także prace związane z wykonaniem przyłącza wodociągowego, kanalizacji sanitarnej, kanalizacji deszczowej i centralnego ogrzewania.

5. Przebudowa budynku AP w Lublinie przy ul. Jezuickiej 13. Realizacja zadania polegająca na przebudowie magazynu nr 105, która zgodnie z przyjętym Programem inwestycji planowana była w IV kwartale 2012 r., przebiegła zgodnie z przyjętym harmonogramem i została ukończona 28 grudnia 2012 r.

Łączne nakłady poniesione na budowę nowych, dostosowanych do obowiązujących norm i standardów dotyczących przechowywania materiałów archiwalnych, budynków i przebudowę istniejących w 2012 r. wyniosły 18 845 256 zł. Ponadto w okresie sprawozdawczym zostały przeprowadzone remonty za kwotę ogółem 4 030 576 zł. Dodatkowo na polepszenie warunków w pracowniach naukowych archiwów państwowych przeznaczono środki w wysokości 643 700 zł.

Obok inwestycji budowlanych w 2012 r. w sieci archiwów państwowych realizowane były inwestycje polegające na zakupach inwestycyjnych. Ogółem nakłady na zakupy inwestycyjne, w tym: sprzętu komputerowego, regałów, sprzętu konserwatorskiego, sprzętu reprograficznego, kserograficznego, instalacji klimatyzacyjnych, monitoringowych, kontroli dostępu, środków transportu, wyniosły 3 932 069 zł.

Ponadto w 2012 r. zostało zrealizowanych 9 zadań w ramach Programu Wieloletniego Kultura + „Priorytet digitalizacja”. Nakłady poniesione w tym zakresie wyniosły 3 051 821 zł.